
HEGYTETŐKÖN

NAGYBŐJTI SZENTBESZÉDEK

TARTOTTA AZ ANGOL-
KISASSZONYOK ZUGLIGETI
TEMPLOMÁBAN 1933-BAN —
HUSZÁR ELEMÉR

SZERZŐ KIADÁSA

ÁRA 1 PENGŐ

HEGYTETŐKÖN

NAGYBŐJTI SZENTBESZÉDEK

TARTOTTA AZ ANGOL-
KISASSZONYOK ZUGLIGETI
TEPLOMÁBAN 1933-BAN —
HUSZÁR ELEMÉR

SZERZŐ KIADÁSA

ÁRA 1 PENGŐ

Nihil obstat.

Dr. Julius Czapik
censor dioecesanus.

No. 451.

Imprimatur.

Strigonii, die 15. Februarii 1934.

Dr. Julius Machovich
vic. gen.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest, VIII., Mária-utca 42.

I. HÓREB HEGYÉN.

AZ ISTEN FOGALMA.

Érdekes és mélyértelmű jelensége az üdvösség történetének, hogy a nagy kinyilatkoztatások a *hegytetőkön* történnek. *Hóreb* hegyén nyilatkoztatja ki Isten Mózesnek: *Ego sum qui sum*, én vagyok aki vagyok: az Isten lényege az *önmagától létezés*. *Sinai* hegyén nyilatkoztatja ki Isten a *10 parancsolatot*, mai napig alapját az egész keresztény erkölcstannak. *Sion* hegyén építi fel Salamon a *templomot*, az Isten kegyelmi jelenlétének szentélyét. *Karmel* hegyéről mennydörög a nagy próféta *Illés*. S a próféták által jövendölt *Messias* eljött, az *Úr Jézus Krisztus*. S mielőtt nyilvános működését megkezdi, egy magas hegy tetejére vezet fel a gonosz lélek, *Tibidabo* hegye a *Krisztus kísértésének* színhelye. Az új szövetség alaptörvényét *Krisztus* a *hegyi beszédben* fejt ki, *Tábor* hegyén megdicsőül tanítványai előtt, de nemsokára az *Olajfák* hegyén, halálfélelmében vérrel verejtékezik, a *Kálvárián* meghal értünk a keresztfán s szent keresztye által megváltotta a világot. E szent hegytetőkön akarjuk az idei nagybőjti elmélkedéseinket végezni.

Mózes a pusztában legelteté nyáját s eljutott *Hóreb* hegyéig. És megjelent neki az *Úr* tűz lángjában egy csipkebokor közepén és látta, hogy a csipkebokor ég és meg nem emésztetik. Mondá tehát Mózes: elmegyek és megnézem e nagy látványt, miért nem ég el a csipkebokor? Látván pedig az *Úr*, szólítá őt a csipkebokorból és mondá: ne közeledj, oldd meg sarúdat, mert szent a hely amelyen állasz. *Én vagyok atyáid Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene*, láttam Egyiptomban népem nyomorúságát s hallottam kiáltását, azért elküldelek téged: vezess ki népet Egyiptomból! Én veled leszek s mikor kihozod népet Egyiptomból e hegyen fogsz áldozni Istennek. Mondá

Mózes Istennek: íme én elmegyek Izrael fiaihoz s mondom nekik: atyáitok Istene küldött engem hozzátok: ha azt kérdik: mi az Ő neve? mit feleljek? Mondá Isten Mózesnek: *Én vagyok aki vagyok, így szólj Izrael fiaihoz: Az aki van, küldött engem hozzátok. Az Isten neve Jahve: Az aki van. Nem egy új Isten jelent meg Mózesnek Hóreb hegyén, hanem Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene, az atyák Istene, az Örökkévaló Isten, aki mindig volt és mindig lesz, ezt jelképezi az égő csipkebokor, mely ég és el nem ég. Én vagyok az Alfa és Omega, aki van és volt és lesz, a Mindenható. Jahve az Örökkévaló Isten, aki az atyáknak kinyilatkoztatta magát s őket megsegíté, akik Őt imádták, akinek a pogányok bálványaihoz semmi köze: ez a választott nép vallása, mely győzelmesen állta ki évszázadok küzdelmeit és a világnak az Egy Isten imádatát hozta.*

Minden igaz vallás alapigazsága az egy igaz Istenben való hit. Kötelező erővel lép e fenséges igazság az ember lelke elé. Ez a támasza az emberiség nagy javainak, kiindulási pontja az erkölcsi és társadalmi rendnek, alapja minden jognak és kötelességnek. Az Isten fogalmában keresztezük egymást az emberi gondolkodás minden utai, az Isteneszmé története a legmélyebb alapja az emberiség történetének, minden vallások és bölcséleti rendszerek történetének.

Az emberiség vallási történetét egy tagadhatlan történelmi tény világítja meg, a Szentírás első mondata: *kezdetben teremte Isten az eget és a földet.* Isten létezik világeffeltti tökéletességben mint a világ Ura és Teremtője, eredete és végcélja: így hirdeti kezdettől fogva az emberiség szent könyve, mely az isteni kinyilatkoztatás bizonyítványának követelményével lép fel. Ezt az igazságot s azzal szerves összefüggésben a vallás főparancsolatát mint legdrágább lelki kincsét őrizte Izrael a pogány világ közepette. *Halljad Izrael, Egy az Úr a mi Istenünk: szeressed a te Uradat Istenedet teljes szivedből s teljes lelkedből és minden erődből.* Világuralmat Izrael nem gyakorolt, nem volt a világi kultúrfejlődés fáklyavivője, de az ó-világ vallási szelleme tanúsítja Izrael egyedülálló vallási helyzetét s a mély szakadékok közte és a pogányvilág között. Ez a történelmi tény megcáfolja azokat, akik a vallás eredetét a történelmi fejlődés eredményének tartják. Nem a természetes fejlődés útja ve-

zet a bálványimádás nyers formáitól Jahve trónjáig, melynek alapja a jog és igazság s akinek orcája előtt jár az irgalom és igazság. A Keresztrefeszített Názárethi apostolai a pogányság sötétségét az igaz Isten ismeretének fénye által megvilágították, az egyház ledöntötte a bálványokat, szembe állítva velük a *Teremtő egy Istent*; a történelem legnagyobb s legcsodálatosabb szolgálata. *Az egy élő Isten létezése*; ez az igazság az alapja annak az egyedülálló vallásnak, mely az emberiség legnagyobb java. *Isten működése* által a történelemben, az emberiség vallási nevelése és vezetése által. Isten létezése mintegy *tapasztalati tény* jellegét nyeri. A világ szemléletből az értelem által felismerhető igazság megerősítését nyeri a történelem által azokban a vallási tényekben, melyek csak egy világfeletti isteni Lény működéséből magyarázhatók. De a történelmi kinyilatkoztatás az Isten megismerésének nem egyetlen forrása. A *kinyilatkoztatás* első szava egyúttal az emberi *értelem* legmagasabb szava: a *felülről jövő hang* az ember keblében oly erős *visszhangot* talál, hogy abban saját gondolatának megerősítését s legmélyebb vágyának betöltését látja. Isten kinyilatkoztatása a természetben és az Igében, az értelem és a hit, a bölcsélet és a hittudomány ez alapigazságban kezét nyujtanak egymásnak. Az egyház a vallási istenfogalom s a tudományos világfogalom közti összhangot hirdeti: a *Hiszekegy első mondata az értelemnek világos, győzelmesen bebizonyítható igazsága*.

Sohasem fogom felejtetni: egyszer volt alkalmam *Tisza Istvánnal* bizalmasabb lelki beszélgetésbe bocsátkozni. Hármasban teáztunk Lónyay Sándornénál s valahogyan a válásra terelődött a beszélgetés. S akkor Tisza István azt mondja nekem: hát tudod, én is átmentem azon a koron, mikor minden fiatal ember azt gondolja, hogy racionalistának és atheistának kell lenni, de mikor magasabb mathézissel kezdtem foglalkozni s a *végtelességgel* számolni, akkor jöttem rá az *Isten létezésére* s azóta pozitív keresztény vagyok. Egy Tisza István a magasabb mathézis útján, akkor jön rá az Isten létezésére, mikor a végtelességgel számol. Igen, a matematikust és a csillagászt, aki kiszámítja a csillagok távolságát s felhatol ma már a *sztratoszférába* is, a *végtelen* érzete fogja el és a csodálkozás, mely útján kíséri, helyt ad

a tiszteletnek a titokzatos iránt, melyben az isteni lép elébe. Minden tudományok királynője a *hittudomány*, mely Istenről szól hozzánk, dadogó nyelven, de égő szívvel szól Isten nagyságáról s fenségéről s imádvá borul le előtte. A csillagászat tudománya mitsem veszít igazságából azáltal, hogy kifürkészhetlen előtt áll s tárgyát sohasem meríti ki: *a tökéletlen tudás is igaz, ha tartalma egyezik tárgyával*. Tudom, hogy a szél fúj, bár nem tudom honnét jő s hová megy, tudom hogy egy test mozgását átviszi a másikra, bár nem tudom, hogy az hogy történik, tudom hogy gondolkodom, bár nem tudom, hogy agyam mint termeli a gondolatot: ha csak az a tudás volna igaz, mely tárgyát tökéletesen megérti, akkor minden tudásunk hiú volna. Itt e földön nem ismerjük meg Istent úgy amint van, nem színről-színre látjuk, nem közvetlenül, isteni lényegében, hanem tükör által, homályban: *ismeretünk a teremtés tükre által közvetített*. Úgy ismerjük meg Isten nagyságát, amint az a teremtésben visszatükröződik: képzeink, melyeket a teremtményektől, az *isteni tökéletesség véges képmásaitól* veszünk, az Isten nagyságát nem lényegében fogják fel, hanem a teremtet tökéletességek hasonlatossága szerint s kizárva minden tökéletlenséget, mely a teremtményt mint teremtményt jellemzi.

Az Isten lényege a végtelen tökéletesség. A világ létezése bizonyítja Isten létezését, mert a világnak elegendő okát magában nem találjuk, az egy *világfölötti okra* utal. *Mindaz ami vagyunk s amiben vagyunk, tanúságot tesz Istenről*, mondja Tertullian. Minél csodálatosabb az, amit a messzelátó a csillagok világában és a nagyító a legkisebb növényi sejtekben mutat, annál követelőkben áll előttünk a kérdés: *honnét van ez s miért?* S ugyane kérdés előtt állunk, ha *önmagunkba* tekintünk. Mert az *emberiség halad, de az ember mindig ugyanaz marad*, mondotta Goethe. A gondolkodás alaptörvénye ugyanaz marads az emberiség vallás-erkölcsi kérdései függetlenek az egyes tudományszakokban való haladástól: a lelkiismeret szava annak keblében is megszólal, akinek az agysejtek működéséről sejtelve sincs.

Az Isten létének bizonyítékát mind összefoglalja ez az alapelv: a magasabb nem származhat az alacsonyabból, a tökéletes a tökéletlenből mint okából, csak a magasabb magyarázza az alacsonyabb létezését. *A semmi nem lehet oka*

a *létezőnek*. Az okozott lét egy nem-okozott, az esetleges egy szükségképeni létet követel. A törvényszerűség és a rend oka nem lehet a véletlen. *Éjjeli filozófusoknak* nevezte Aristoteles azokat, akik az éjet állították a világosság okának, a tökéletlent a tökéletes, a semmit a lét eredetének. Igenis, ez az észszerű, logikus gondolkodás: semmi sem létezhet anélkül, hogy létének valami oka volna, aminek oka tehát nincs önmagában, annak oka másban, végeredményben egy olyan Lényben van, mely *önmagától* létezik, létét nem másból nyerte, hanem *szükségkép, lényegénél fogva* létezik. És az egész világot a *törvényszerűség és célszerűség* hatja át, ennek felismerése vezeti *Voltairet* az Isten létének elismerésére: nem tudom elképzelni, úgymond, hogy ez az óramű jár s ne volna *órászmestere*? Igenis: a világegyetem megszámlálhatlan napjaival, holdjaival és csillagaival, melyek évszázadok óta járkák útjukat s össze nem ütköznek, a föld, melyen szárazföld, tenger, levegő, napsütés és eső úgy van elosztva, hogy *élet* sarjad belőle, hogy a földön, a vízben, a légben állatok élnek, saját *testünk*, melynek minden része azt szolgálja, ami az egésznek javára válik, az emberi szem, az emberi fül felülmúlja a legnagyobb optikus és mechanikus minden tudományát, de mily csodálatos a méhek, a hangyák, a pókok, a virágok, a hernyóból lett pillangó élete: mindez csak nem lehet a *véletlen* műve? a természet formáinak és erőinek csodálatos gazdagságával csak nem lehet *céltalan*? Az ember mindennek a célját keresi, célt tűz maga elé s minden cselekvését annak elérésére irányítja, hát hogy hozta létre a céltalan természet a *céltudatos* embert? Nem, a *boldogság utáni vágyat* — mert ez az ember végcélja — a természet oltotta az emberbe, ez bizonyítja, hogy a természetnek célja van.

Már pedig *nincs törvény törvényhozó nélkül*. A természeti jelenségek maguk nem magyarázzák a törvényeket melyeknek engedelmeskednek. Az atomok nem adnak maguknak rendelkezéseket, de két atom, nem egyesül törvény nélkül. Chlorból és natriumból konyhasó lesz: ez a kémiai összetétel törvénye. Ez szabály, mely mindig betartatik, de hogy miért, azt nem tudjuk, mert nem folyik a dolgok lényegéből: a természet törvényeit csak egy világlefetti hatalom írhatta elő: a *Teremtő Isten*, aki a természetet ilyen

törvényszerűnek teremtette. *Az egek beszélnek az Örökkévaló dicsőségét és az égboltozat hirdeti az ő kezének művét! Amen.*

II. SINAI HEGYÉN.

A 10 PARANC SOLAT.

Hóreb hegyén nyilatkoztatta ki Isten lényegét Mózesnek s elküldte őt, hogy kivezesse Izraelt Egyiptomból. És kivezette Mózes népét Egyiptomból s a Vörös tengeren való csodás átkelés után a pusztába jutnak s a pusztában való vándorlás harmadik hónapjában elérkeztek *Sinai* hegyéhez. És az Úr szólítá őt a hegyről s dörgés és villámlás közt mondá az Úr mindezen ígéket:

Én vagyok a te Urad Istened aki kihoztalak Egyiptom földjéről a szolgaság házából, idegen isteneid ne legyenek én előttem, faragott képet ne csinálj magadnak, hogy azokat imádjad.

Ne vegyed hiába a te Urad Istened nevét.

Megemlékezzél, hogy a szombatnapot megszenteljed.

Atyádat és anyádat tiszteljed, hogy hosszú életű légy a földön, melyet a te Urad Istened ad tenéked.

Ne öl. Ne paráználkodjál. Ne lopj.

Ne szólj felebarátod ellen hamis tanúságot.

Felebarátod házát ne kívánjad, se feleségét, se szolgáját, se szolgálóját, se ökrét, se szamarát, se semmit, ami az övé.

Miként Hóreb hegyén nem egy új Isten jelent meg Mózesnek, hanem Ábrahám Istene, Izsák Istene, Jákob Istene, az atyák Istene, az Örökkévaló Isten, úgy a *Sinai* hegyén kihirdetett *10 parancsolat* sem új törvény, hanem a kezdettől fogva *az ember szívébe irt törvény*.

Mindenesetre az ó-szövetség erkölcstana még nem a *Krisztus evangéliuma*, hanem csak az arra *előkészítő* lépcső, de erkölcsi alapgondolata ugyanaz, mint az új-szövetségé. Mózes természetesen népének szokásaiba kapcsolódik, s népe akkori kultúrfokának alapján dolgozik azon, hogy az

erkölcs minden életviszonyokat áthatva fokról-fokra emelkedjék és tökéletesedjék: az erkölcsi *ideált* az új-szövetség éri el. De az ó-szövetség erkölcstana is magasan fölötte áll az ó-világ vallásainak.

Az ó-szövetség vallásának lényege az *Isten szeretete*, de ez a mennyei Atya gyermekei iránt gyakorolt *ember-szeretetben* nyilvánul. Az Isten szeretetéből fakadó felebaráti szeretet minden cselekedete az Isten nevének megszentelése. Mózes III. k. 19 fej. 18 v.: *Szeresd felebarátodat úgy mint tenmagadat*, az egész vallás összefoglalása, az egész törvény ennek az egy főparancsolatnak a magyarázata. Az *ó-szövetség vallása a felebaráti szeretet magas iskolája*. Büntető joga emberségesebb a korabeli más vallásokénál, a *rabszolga* is a körülmetélés által tagja lesz az Isten választott népének, joga van a szombati munkaszünetre s védve van urának önkénye ellen; külön védelemben részesülnek az *utasok*, a *szegények*, az *özvegyek és árvák*, az aratás és a szüret maradványa a szegényeké és az utasoké, egyedülálló szociális intézmény a *jubileumi szent év* és az izraelitától való *kamatszedés* tilalma. A részvét szelleme még az *állatvédelemre* is kiterjed: szombaton a háziállatoknak is pihenő napjuk van, a szopós borjút, bárányt és kecskét 7 napig anyjánál kell hagyni, a madarat nem szabad tojásával együtt a fészekből kivenni, a nyomtató lónak nem szabad bekötni a száját, az eltévedt állatról gondoskodni kell, szóval Izrael vallása az ó-kor minden vallásai közt a legemberségesebb. Az *alamizsnát* többre becsüli a bőjtnél, az alamizsnálkodás bűnöket is eltörli. A *felebaráti szeretet az Isten szeretetének gyümölcse*.

Persze a *felebarát*, akire az emberszeretet parancsát vonatkoztatták, az elsősorban a *honfitárs*: a választott nép minden tagja testvér, a rabszolga is, az adós is, a napszámos, még a botbüntetésre ítélt is. De az *idegen letelepült* is testvér, az igaz izraelita tehát nem szabad hogy elnyomja, hanem a szombati pihenő s az ünnepi öröm jótéteményében kell részesítse s úgy szeresse mint honfitársát, mint önmagát, hiszen Isten is szereti. Ha segélyre szorul, épúgy kell segíteni, mint az özvegyeket és árvákat. Ez Izrael *idegen-joga* összehasonlítva más antik népek idegengyűlöletével: Izrael még előbbi elnyomóit, az egyiptomiakat sem veti meg.

Az ó-szövetség vallásában mind az emberek egy ház fiai, melynek közös alaptörvénye a Noé parancsai, hiszen mind *egy ősatyának* fiai, mind *Isten képmásai*, azért az erkölcsi törvények minden emberre vonatkoznak. *Jahve minden nemzeteket üdvözíteni akar*, hiszen *Ábrahám*ban megáldattak a föld minden nemzetségei, a *Messias* életét nemcsak honfitársaiért, hanem a *világ bűneiért* áldozza fel. Semmi más ó-kori vallásban nem terjed az emberszeretet idáig.

Az ó-szövetség az *ellenség szeretetét* is ismeri. Gyülni még az egyiptomit sem szabad. Az ellenségnek is vissza kell adni *elveszett barmát* s túlságosan *megterhelt szamara* mellett sem szabad részvétlenül elmenni. Ha ellenséged *éhezik*, mondja a Példabeszédek könyve, adj neki kenyeret, és ha szomjazik, adj neki egy ital vizet s Jahve megfizeti neked. Sirák fia arra int: *gondolj az utolsó dolgokra* s hagyd fel az ellenségeskedéssel, *gondolj a halálra* s tartsd meg a parancsolatokat. Gondolj a parancsolatokra s ne haragudj felebarátodra, gondolj a Magasságbeli szövetségére s *bocsáss meg az ellened vétőknek*. A mondat: szeresd felebarátodat s gyűlöld ellenségedet, nem az ó-szövetség szelleme, hanem a *farizeusok* magyarázata. Az *átokzsoltárok* sem állnak e felfogással ellentétben, mert az ellenségek azokban nem a magánember ellenségei, hanem Izrael ügyének, magának *Jahvenak ellenségei*; a pogány nemzetek az *istenellenes hatalmak* képviselői, akiket Isten országa és Jahve dicsőségéért kell legyőzni: Isten büntetését kívánják ezekre a zsoltárok, mert Jahve ellen lázadtak, mert Jahvet gyűlölik. Nem szabad feledni, hogy a zsoltáros is *korának gyermeke* akinek lelkében *emberi szenvedély* lobog, mely a keresztény erkölcs *ideáljának* nem felel meg.

A felebaráti szeretet ilyen hangsúlyozása a pogány vallásokban nem volt lehetséges, mert hiányzott az előfeltétel, a hit, hogy mind az emberek testvérek, mind *egy atyának* s egy anyának gyermekei és a hit az ember és az emberiség magasabb, Isten által elébe tűzött céljában. Hol találunk Babel vagy Egyiptom vallásában törvényt, hogy a felebarátot úgy szeressük, mint önmagunkat, hol találjuk azt a gondolatot, hogy a *felebaráti szeretet* gyakorlása *Isten szolgálat*a, mely értékesebb minden ünnepi gyülekezetnél s áldozatnál? Persze az emberek *teljes egyenlősége* csak a *messiási idők*

ben várható, a *választott nép* gondolata ezt az eszmét még hátráltatja.

Ez a mondat: *Szeresd az Istent teljes lelkedből s felebarátodat úgy mint tenmagadat*, az egész erkölccsant magában foglalja: ennek a kifejtése, a különböző életviszonyokra való alkalmazása a *10 parancsolat*. A 10 parancsolat követelményeinek nagy része a *természeti törvény* parancsa, de ami magasan fölibe emeli minden más hasonló vallási parancsnak, az a tilalom: felebarátodnak se feleségét se semmiféle jószágát *ne kívánjad*. A más jószága megkívánásának tilalma ítéli el a *mammon szellemét*, mely a sors kedvezését kihasználja, hogy felebarátját tönkretegye. *Achab* bűne melyet Illés próféta ostoroz, a féktelen vágy volt Naboth szőlője után. A bűnös vágy és kívánság, a gondolati bűnök tilalmával, a 10 parancsolat egyedül áll az egész keleten.

A 10 parancsolat alapja a 3 *első parancsolat*: ezek az egész társadalmi életet egyedül Jahve akarata alá rendelik. Az I. parancsolat szerint az *ember egyedül Istené*, nem pedig a világé, az államé, melynek az istenek szolgáinak mint Babelben. *Lélek az Isten*, akit nem szabad *képimádás* által az érzékiségbe lerántani, az *Ő szent nevének* könnyelmű, káromló, hazug, babonás használata által megsemmisíteni. Minden *hetedik nap* az istentiszteleté, a hét többi 6 napját az Isten teremtmő működésének utánzása-kép a *munkának* kell szentelni: a munka az embernek *vallási kötelessége*. A III. parancsolat tehát az ember kettős céljával számol: az ember hajtja uralma alá a *világot* és fejtse ki egyéniségét az *Isten szolgálatában*. A benső élet egyoldalú, *quietista* művelése, melyet India produkált, Izraelben nem talált hazát, másrészt a szombat megszentelésének parancsolata nem engedte a *munkának azt az imádását* kifejlődni, mely korunkat jellemzi. De Mózes V. könyvében a III. parancsolat indokolását adja: a 7-ik nap szombat azaz *Urad Istened nyugodalma*, ne tégy azon semmi dolgot se te, se fiad, se lányod, se szolgád, se szolgálód, se ökröd, se szamarad, se a jövevény ki kapudon belül vagyon, hogy megnyugodjék szolgád és szolgálód, amint magad is. Emlékezzél meg, hogy *te is szolgáltál* Egyiptomban s kihozott onnan téged a te Urad Istened, annak okáért parancsolta neked, hogy megtartsd a szombatnapot. A III. parancsolat tehát

Jahve szabadító cselekedetére s az emberek és állatok *pihénésére* való utalás szerint az isteni és felebaráti szeretetben gyökerezik, e vonatkozás által az egész idő folyásának vallási megszentelést ad, Jahvenak mint az *idők Urának* szenteli azt, de egyúttal az *alsó néposztályoknak* is biztosítja emberhez méltó életüket és a magasabb kultúrájukban való részüket, a szombat nyilvános istentiszteletével, imáival, szent olvasmányaival és tanításaival *Izrael vallási nevelője* lön.

Az *aszkezist* az ó-szövetség vallása Istentől kívánt *erkölcsi áldozatnak* tekinti a megszentelés céljára. A *tisztulási törvények* a büntudat elmélyülését szolgálják, mert a testi tisztaság eszméje jelképes prédikációja a *lelki tisztaságnak*; üdvös nevelési eszközök, melyek *önuralomra* szoktatnak, céljuk az *engedelmesség*. Az étkezési törvények, melyek korlátozzák az *inyencséget*, a tisztulási törvények, melyek korlátozzák a *nemi érintkezést*, nemcsak a testi, hanem a *lelki egészség* szabályai; a kicsiben való hűség készít elő a *nagy áldozatokra*. Szigorú önfegyelmezésre pedig az érzéki hajlamú izraelitáknak különösen szükségük volt a csábító *pagány istentisztelet* kísértéseivel szemben, azért e törvények indító oka a *vallási elkülönítés* gondolata: ott a korlátlan *odaadás a természetnek* minden erőivel s ösztöneivel, itt az *ösztönök megfékezése* az Isten szolgálatában. Azért az első pillanatra különösnek látszó szokások Izrael számára az *Egy Isten* imádásának s erkölcsi törvényének védőpajza.

A 10 parancsolat erkölcsi alapgondolatait alkalmazzák a különböző *életformákra* az ó-szövetség szent könyvei: a *Példabeszédek* könyve, a *Bölcsesség* könyve, az istenes élet valóságos kézikönyvét képező *Sirák fia* könyve: az egész ó-szövetség *előkészület a mi Urunk Jézus Krisztusra*, amen.

III. KARMEL HEGYÉN.

A PRÓFÉTÁK.

Még a Sinai hegyén parancsolá Isten Mózesnek, hogy az isteni szolgálatra *sátort* készítsenek s csináljanak *szekrényt* szetimfából, melyet kívül s belül tiszta arannyal aranyozzanak meg, abba helyezték el a 10 parancsolat 2 kőtábláját, a szentélyt függőny válassza el a *szentek szentjétől*, abban álljon a szövetség szekrénye, előtte pedig az *örök lámpa* égjen, örök szertartás legyen ez Izrael fiai maradékainál. S miután mindenek elkészültek, *felhő* fődé be a szövetség hajlékát és az *Úr dicsősége* tölté be azt: mikor a felhő föl-emelkedett a hajlékról, megindulának Izrael fiai seregeik szerint, ha fölötté függ vala, azon helyen maradának, mert az *Úr felhője* lebeg vala nappal a hajlék fölött és éjszaka a tűz, Izrael egész népének láttára minden költözéseikben. Mikor pedig elfoglalták Izrael fiai Kánaánt, *Silóban* állíták fel a szövetség hajlékát, de mikor a filiszteusok megverték Izraelt, elfogták az Isten szekrényét és bevitték azt *Dágon* templomába és mikor másnap reggel felkeltek, íme a bálvány arccal a földön fekszik vala az *Úr szekrénye* előtt és föl-vevék és helyére állíták és másnap reggel ismét a földön fekvé találták összetörve. Megrémültek azért s tovább vitték Izrael Istenének szekrényét, de amerre csak körülhordozták, megveré az *Úr* ama város férfiai, azért visszavitték a filiszteusok az *Úr szekrényét*, melyet attól fogva *Gabaában* őriztek, ahonnét aztán *Dávid* király hozatja el *Sionba*. Mikor pedig *Dávid* az ő házában lakott, mondá Náthán prófétának: íme én cédrusfaházban lakom, az *Úr szövetségsszekrénye* pedig szőnyegek közé van helyezve. De ezeket mondá neki az *Úr*: nem te építesz nekem lakóházat, mert nem laktam házban az időtől, melyen kihoztam Izraelt e napíglan, hanem mindenkor változtattam a hajlék helyeit és sátorban laktam

egész Izraellel. És miután eltöltöd napjaidat, hogy atyáidhoz menj, feltámasztom utánad ivadékokat, ő fog nekem házat építeni s megerősítem királyi székét mindörökké. És mondá Dávid Salamonnak: fiam, az volt akaratom, hogy házat építsek Uram Istenem nevének, de az Úr beszéde lón hozzám, mondván: sok vért ontottál és sok hadat viseltél, nem építhetsz házat az én nevemnek, annyi vért ontván előttem, a fiú, ki neked születik, ő fog házat építeni az én nevemnek. És elkezdé Salamon építeni az Úr házat Jeruzsálemben *Sion hegyén*, a templom padolatát kirakatá drága márványkövel, megcsinálá a szentek szentének házat s aranylemezekkel borítá be azt, és a papok átvitték az Úr szövetségszekrényét az ő helyére a szentek szentébe és az Úr dicsősége betöltötte az Isten házat. Akkor mondá Salamon: házat építettem Izrael Ura Istene nevének s abba helyeztem a szekrényt, melyben az Úr szövetsége vagyon, melyet Izrael fiaival szerzett. *De hihető-e, hogy Isten az emberekkel lakjék a földön?* ha az ég és az egek egei Téged be nem fogadhatnak, mennyivel kevésbbé e ház, melyet építettem? de csak arra készítettem azt, hogy tekints szolgád imádságára Uram Istenem s hallgasd meg a könyörgéseket, melyeket szolgád elébed önt, *aki e helyen imádkozik, meghallgasd a mennyekből s légy kegyelmes: ha néped Izrael meggyőzetik ellenségeitől, mert vétkezni fognak ellened s megtérvén bűnbánatot tartanak s könyörögnek a te nevednek s imádkoznak e helyen, te hallgasd meg mennyből s engedd el bűneit a te néped Izraelnek s vidd vissza őket a földre, melyet nekik s atyáiknak adtál. Ha az ég bezárulván eső nem esik a nép bűnei miatt s könyörögnek neked e helyen s vallást tesznek a te nevednek s megtérnek bűneikből, hallgasd meg mennyből Uram, s bocsásd meg a bűnöket szolgálidnak s népednek Izraelnek s tanítsd jó útra őket, melyen járjanak s adj esőt a földre, melyet népednek adtál örökségül. Az idegent is, ki nem népedből Izraelből való, ha eljövend messze földről a te nagy nevedért s imádkozni fog e helyen, hallgasd meg mennyből s cselekedd meg mind, amiért segítségül hi téged a jövővény, hogy ismerjék a föld minden népei a te nevedet s féljenek téged, mint néped Izrael s tudják meg, hogy a te neved hívatott segítségül e házra, melyet építettem. Ha pedig vétkeznek ellened s megharagszol rájuk s az*

ellenség kezébe adod s *fogva viszik őket messze földre* s megtérvén szívökben bűnbánatot tartanak s *könyörögnek neked fogságuk földén* mondván: vétkeztünk, gonoszul cselekedtünk s megtérnek hozzád teljes szívökből s lelkükből s imádnak téged: *hallgasd meg mennyből imádságaikat* s tégy ítéletet s a te noha bűnös népednek bocsáss meg!

Külső istentiszteletre, mint a lélek Istenhez emelkedésének eszközére, az embernek szüksége van: nincs vallás, templom, áldozat, papság nélkül. Mindamellett az ó-szövetség vallásában az *erkölcs* a fontosabb: a 10 parancsolatban csupa erkölcsi kötelesség közt csak egy istentiszteleti van: megemlékezzél, hogy a szombatot megszenteljed. A csupán külsőséges istentisztelet a szívnek odaadása nélkül hazugság s nem fér össze Jahve vallásával: *a pogány vallások templomaikkal együtt rombadöltek, Jahve vallása túlélte a templomi istentisztelet megszüntét.*

Az egész ó-szövetségi istentiszteleten keresztülvonuló *jelképes* alapvonás az *Istennel való egyesülés* kifejezése. Az ember Istené mindazzal, ami és amiye van. Azért a vallás szertartásaival, áldozataival, ünnepeivel az Örökkévalónak szenteli az ember személyét és birtokát, az országot és a népet, az egész idő folyását, a heteket, hónapokat és éveket. Ez által az Istennel való egyesülést jelképező gondolatok által az istentiszteleten való részvétel boldoggá teszi a jámbort, aki Jahve szentélyében *szívének otthonát* látja.

Az istentisztelet e jelképes vonásával összefügg annak nevelő célja: *Jahvenak szent népét nevelni Isten képmására.* Izrael ünnepei nem mint általában a keleten csillagászati vagy arató ünnepek, hanem vallási tartalmú emléknapok, a népének történetében működő *Jahve szeretetének ünnepei*, nem a kicsapongásnak szolgáltak, mint a pogányok ünnepei, hanem a szent nyugalomnak és örömmek, lelki épülésnek a méltó istentiszteleten, szent olvasmányok s szentbeszédek által való oktatásnak.

Csakhogy persze a nép nagy része a *külső istentiszteletet* helyezte a *vallás központjába*. Az áldozat az Istenhez való benső szívbéli viszony jelképes kifejezése, az *engesztelő áldozatnak a bűntudatot kellett volna elmélyítenie*, hogy az ember bensőleg elforduljon a bűntől, ehelyett az áldozat külsőséges, gépies lön, mellyel *Istent megvesztegetni*, kénysze-

riteni akarták. Az áldozat e pogány felfogásával párhuzamosan a *templomot* is babonásan értékelték, mint — dacára a nép bűneinek és istentelenségének — *a város és az ország véd-bástyáját*: mint fiai fölött lebegő madarak, úgy oltalmazza Jerusálemet az Úr, kinek temploma és áldozatoltára Sion hegyén van. S valóban azt hitték, hogy *csak Jerusálem az Isten imádására rendelt hely*.

Salamon halála után Izrael elszakadt Judától s *Jero-boam*, Izrael királya attól félt, hogy ha a nép fölmege áldozatokat tenni Jerusálembé, úgy visszatér a nép szíve Juda királyához, azért *aranyborjút* állított fel Dánban és Betelben, hogy a nép azokat imádja s ne menjenek fel többé Jerusálembé. Még gonoszabbat cselekvék *Achab* király az Úr színe előtt, aki oltárt emelt *Baálnak*, Baál templomában, melyet épített vala Samariában.

Ekkor lön az Úr igéje *Illés* prófétához és ismét egy szent hegytetőre gyűjti Izraelt: *Karmel* hegyére. Baál papjai hiába hívták segítségül Baál nevét, Illés pedig felméne a *Karmel* tetejére s földre borulván, arcát térdei közé tevő s így imádkozott: Ábrahám, Izsák és Izrael Úra Istene, mutasd meg ma, hogy te vagy Izrael Istene, hallgass meg engem, Uram, hallgass meg engem, hadd tanulja meg ez a nép, hogy *te vagy az Úristen* s te térítetted meg ismét szívöket! Ekkor leszálla az Úr tüze s megemészté az égő áldozatot, látván ezt az egész nép, arcra borula és mondá: *az Úr, ő az Isten, az Úr, ő az Isten!*

Illés és Izrael minden *prófétái* Jahve hirnökei, eltöltve Jahve szellemétől, az ő akaratát hirdetik az embereknek, azt hirdetik, amit Jahve nyilatkoztatott ki nekik, *látnokok*, akiknek Jahve megnyitá füleiket és szemeiket. *Izrael élő lelkiismerete* ök, az erkölcs őrei, az Isten emberei, a nép pásztorai, *az Isten országának és az emberszeretetnek önfeláldozó hősei és vértanúi*. Egyedüli fegyverük a prófétai szó, és az imádság: az Isten országának e fegyvereivel elszántan szálltak szembe egy ellenséges világgal. Nem a tömegnek kedves prédikátorok voltak. *Inkább engedelmeskedtek Istennek*, mint az embereknek, azért kellett azok ellen küzdeniök, akiknek inkább hízelt a Jahvéval való *nemzeti szövetség* gondolata, mint az erkölcsi követelmények betöltése, jobban tetszett a vallás *külsőséges* gyakorlása, az

áldozatban és a templomban való bizalom, mint a szívnek odafordulása Istenhez, mint az Isten akaratának önfeláldozó isten- és emberszeretet által való gyakorlása. A *gazdagoknak* és előkelőknek szemükre vetették fényűzésüket és tobzódásukat, a szegények kiuzsorázását és elnyomását, a *hivatalnokoknak* igaztalanságukat és megvesztegethetőségüket, a *királyoknak* Isten és a nép jogait sértő zsarnokságukat, a *papoknak* világias és túlzó nemzeti, pusztán a vallás külsőségeire irányuló hazug törvényt magyarázatukat, az *egész népnek* érzékiségüket s minden bűneiket Jahve törvénye ellen, hirdették az *ítéletet* és *Izrael pusztulását*. Érthető, hogy a próféták hazájukban ellenmondásra s üldöztetésre találtak s életükkel tettek tanúságot az igazságról: a *hagyományos*, a *természeti*, a *testi* örök küzdelme ez az *új*, az *isteni*, a *szellemi* ellen!

Gigászi küzdelemben mentették meg a próféták az ősi Jahve vallás élő és éltető szellemét a *hamis próféták* ellen. Az *ősi vallásra* támaszkodva száll szembe *Illés*, a szörzsákba és bőrvbe öltözött karmelhegyi remete *Acháb* királlyal, mint később *Izajás* Acházzal és győz. Természetesen a próféták a maguk idejében legszükségesebb vallási eszméket helyezik előtérbe, így *Amos* Jahve igazságosságát, az *erkölcsi* cselekvést mint a vallás lényegét, a pusztán *külső* istentisztelet hiábavalóságát; *Hosias* Jahve olthatlan szeretetét népe iránt, mely szeretetet, istenismeretet, *irgalmasságot* kíván, nem áldozatot; *Izajás*, *Jeremiás*, *Ezekiel* Jahve jövőndő egyetemes országát, melyben az ő igaz vallása az egész világnak hozza az üdvösséget! Jahve népének egész vallási élete erejét a *jövendőtől* merítette, az emberiség eljövendő megváltásából a *Messiás* által, az igazság egyetemes Istenországának megvalósításából a *Messiás* által. *Krisztusra* és az ő országára céloz az ó-szövetség minden prófétája, a próféták jövendöléseinek vezérgondolata: az eljövendő *Isten-országa* s annak alapítója: a *Messiás*. Az ő megjelenésére céloznak alapjában a próféták minden jövendölései. Ez a várakozás élt a nép tudatában az *ős-evangélium* kigyótipró ígérete alapján, *Jákob* jövendölése: el nem vétetik a fejedelmi pálca Judától, mígnem eljő, akire a nemzetek várakoznak, és *Bálaám* jövendölése: csillag támad Jákobból, alapján. *Izajás* és *Mikeás* a Megváltó édesanyját is meg-

jövendőlik, de a próféták a megváltást mindig mint a *büntől és haláltól* való megváltást jövendőlik, a bűnt hirdetik az *ítélet* okának, az üdvösség előfeltételéül az *igazságot és szentséget* követelik, az erkölcsi *ideál* megvalósítását a messiási időkre ígérlik. Így lőn a *Messziás várás* az Istenben való bizalom gyökere minden idők viszontagságai közt. Miként az *éj* a napot, úgy előzi meg az *ítélet* az üdvösséget. Mikor a büntető ítélet elérte tetőpontját, akkor adja Isten kegyelme az üdvösséget *Izrael* maradékainak és a *pogány* népeknek: *Izrael* az *elsősülött*, gyümölcsöt hoz testvérei között. Az ítélet vihara *eszköze* az üdvösség megvalósításának, *Jahve megveri* népét, hogy *meggyógyítsa*: válólevéllel elbocsátott népét az Isten ígéjének éhezésére, *megtérésre* vezet s ezzel megkegyelmezésre, *Istennel való újra egyesülésre*. Így lesz a siralom völgye a *remény* kapuja, azért önti Isten haragját a világra, hogy megtérjen, akkor *Jahve* a *pogányoknak* is tiszta ajkakát teremt, hogy *Jahve nevét* hívják segítségül s neki vállvetve szolgáljanak: az új, örökkévaló, nagy Isten országában a földön a *megtért pogányok Izrael megtisztult maradékaival* egyesülnek. Ez az ország nem hirtelen, nem fegyveres erővel alapíttatik, az Isten lelkének szelid fuvallatával, *Jahve* nevében, kicsiny kezdetből hosszú küzdelem után fog létrejönni, az egész világot fogja átölelni, minden nemzetek nemzetközi szövetsége: a *katholikus Egyház*. Ez a gondolat kezdettől fogva benne van *Jahve* vallásában, mert az *Egy Isten* fogalmából s az általa teremtett *emberiség egységéből* következik. A polytheizmus elválasztotta az embereket, a monotheizmus újra egyesíti az Isten országában. Semmi más antik nemzet nem jött e gondolatra, hogy az ő istene meghódítsa a világot: *Izrael Üdvözítője a világ Üdvözítője!* Ábrahamban mint a *Messziás* törzsatyjában megáldattak a föld *minden nemzetségei*, azért *Salamon* templomát minden nemzetek imaházául építi s kéri imáik meghallgatását, hogy a föld minden népei megismerjék *Jahve* nevét és Őt imádják. S *Izajás* látja mind a nemzeteket *Sion* hegyéhez özönleni s hallja a *zarándokok karát*: jertek, hágyunk fel *Jahve* hegyére, *Jákob* Istenének hegyére, hogy megtanítsan utaira s az *ő ösvényein* járjunk, amen.

IV. TIBIDABO HEGYÉN.

A KISÉRTÉS.

Az *ó-szövetség* szent hegytetőin jártunk eddigi elmélkedéseinkben. *Hóreb* hegyén vettük az Isten lényének ki nyilatkoztatását, *Sinai* hegyén a 10 parancsolatot, *Sion* hegyén felépítette Salamon templomát minden nemzetek imaházául, hogy megismerjék a föld minden nemzetei az Isten nevét, *Karmel* hegyéről hirdetik a próféták az eljövendő Isten országát s annak alapítóját, a Messiást, az Úr felkentjét, a Krisztust. És az idők telje elérkezett, az *Ige testté* lön. Az új-szövetség alaptörvénye a Krisztus *hegyi beszéde*. De mielőtt Krisztus nyilvános működését megkezdi, felvivé őt a gonosz lélek egy *magas hegy tetejére* és ott megkísérti. Megmutatja neki a világ minden dicsőségét és azt mondja: mindezt neked adom, *tibi dabo*, ha leborulva engem imádasz. Felelé Jézus: távozz tőlem Sátán, mert írva vagyon: *Uradat Istenedet imádjad* és csak neki szolgálj!

Felmerült Jézus lelke előtt a magas hegytetőn a kísértés, hogy célját, az Isten országának megalapítását a *világ segítségével* érje el, mely addig az emberiség történetét és kultúráját hordozta, azokkal az eszközökkel és erőkkel valósítsa meg, melyekkel addig oly sok nagyszerű dolgot vittek véghez: a *lelkesedés* rohamával egy nagy eszméért, a hívek lavinaszerűn növekvő *tömegével*, mely minden ellenállást elsöpör, az emberi ösztönök: az *ambitio*, az *uralomvágy*, a *büntetéstől* való félelem, a *jutalom* reményének felhasználásával, szóval az emberi viszonyok rendjének külső újjáalakításával. Az Isten uralma helyett akkor egy eszme, egy vallás, egy politikai hatalom, egy szociális elv, egy magasabb szellemi kultúra uralma jött volna el, ezt hirdették volna Isten országának. Jézus ellenáll a kísértésnek: *Uradat Istenedet imádjad* s csak neki szolgálj, ez az ő jelszava.

Jobbra az oltártól a második kép a sixtini kápolnában a *Tentazione di Cristo*, a Krisztus kísértése Botticellitől. Sohasem fogom e képet elfeledni. Egy sziklalap, alig pár lépés széles a teteje egy különös alakzatú hegynek. Meredeken ereszkedik le a sziklafal, szédítő a magasság, sehol egy kő, vagy fa támaszul, s a kék légbe két alak tekint. Az Üdvözítő, világos színes köpenye vállán átalvetve bő ráncokban omlik alá, mellette áll a kísértő, a gonosz lélek. Mélyen alant a síkság, kígyóvonalban csörgedezik a patak a zöld mezőn keresztül, a háztetők messze távolban s mintegy oda-lehelve, felhős távolban óriás hegyek körvonalai rajzolódnak. Kék az ég, a lenyugvó nap bíborsugarakkal tölti el a völgyek mélységeit s bearanyozza a hegyek hótakaróit.

Az Üdvözítő elgondolkodva tekint a távolba s szinte hallani, amint a kísértő suttogja: mind e birodalmat egész pompájával neked adom, mert enyém az s annak adom, akinek akarom, ha tehát leborulva engem imádasz, mindez tied legyen.

Mert enyém az. Igen, kedves hívek, ez a vágya Sátánnak, a *világuralom*. Ez az ő törekvése: hasonló lenni Istenhez, nem mint a világ teremője, hanem mint a világ korlátlan s legfőbb Ura, Isten akart lenni, de nem a világ fölött, hanem a *világban*, minden gondolat és cselekvés központja, minden odaadás és tisztelet célpontja, minden működés és törekvés törvényhozója, úgy a természet, mint a szellem világában, szóval *e világ Istene*, amint csak egy *teremtmény* a mások önkéntes hódolása és babonája által lehet.

Igy rajzolja már őt a nagy próféta: *Izajás*: quomodo cecidisti de coelo Lucifer, hogyan zuhantál le az égből te hajnalcsillag? azt mondád szívedben: az égbe akarok felhágni, az Isten csillagai fölé emelni trónomat, a felhők fölé akarok emelkedni s a Magasságbelivel egyenlő lenni!

Öntetsző büszkeségében Istennel egyenlő akart lenni, saját *függetlensége* és uralma által, nagyravágyásában Isten helyett akart az angyalok és emberek által királyként tiszteltetni, a világ ura akart lenni. Így rajzolja őt *Ezekiel* próféta: mert kevély voltál szívedben s azt mondád: Isten vagyok s Isten trónján ülök a tenger szívében, azért mondja Isten az Úr: te hasonmásom, te nagybölcsességű és tökéletes szépségű, Isten paradicsomkertjének örömei közt voltál, borítva

drágakövekkel, topáz, jaspis, krisolith, zafir, rubin, smaragd-
dal, arany volt hímезve ékességédbе, fuvolák állottak szolgálá-
todra születésed napján, kerub valál, Isten szent hegyére
ültettelek, tüzes kövek közt jártál, tökéletes voltál születésed-
től kezdve, míg gonoszság nem találtatott rajtad. Nagyságod
által elteltél igaztalansággal s vétkeztél, azért levetlek Isten
hegyéről s megsemmisítlek te szárnyas kerub a tüzes kövek
között. Szépséged által szíved kevély lőn, kevélységed által
elvesztéd bölcseségedet, im földre sújtalak s a királyok
szeme elé állítalak, hogy lássanak. Gonosz tetteid sokasága
s cselekedeteid igaztalansága által megszenteltségtelenítéd szenté-
lyedet, azért tüzet bocsátok belőled, mely felemészen s
hamuvá teszek a földön mindenek szeme előtt, akik látnak.
Mind, akik látni fognak a népek közt, bámulni fognak rajtad,
mert semmivé lettél s fel nem támadsz mindörökké!

Igen, kedves hívek, Lucifer *nagyravágyása* okozta
bukását. Nagyravágyó törekvése odairányult, hogy e világ
Istene legyen, nem mint a világ teremője, hanem minden
tisztelet és odaadás, minden gondolat és cselekvés, minden
szeretet és félelem központja, hogy a *Teremő helyett ő*
uralkodjék a világon s a szíveken. Minden angyalok leg-
főbbje volt; érezte magában a szellemi *erőt*, hogy uralkod-
jék a teremés felett s elszakadt Istentől. Bukása után el-
veszté az Isten szeretetét, *az Isten szent szeretete a bukott*
angyalnál a gyűlölet hevévé változik, önzése oroszlánná
teszi, mely körüljár keresve, akit elnyeljen. Az *emberi*
szellemnél is sikert remél az önistenítés kísértésétől, az
angyalok bukása után következik a kísértés a paradicsomban.

Eritis sicut dii, felnyílnak szemeitek s olyanok lesztek,
mint az Isten — mondja a csábító, olyanok lesztek, mint
az Isten, az Istenhez való hasonlóságot ígéri Sátán az ember-
nek, *az önállóságot és szabadságot szemben a Teremővel!*
Elég erősek vagytok, hogy saját törvényeitek szerint saját
erőtökből, magatok által választott irányban fejlődjétek, hogy
magatok kormányozzátok magatokat s megtagadjátok az
Istent, ne az Isten akarata legyen minden más akarat feltét-
len törvénye, hanem a saját *szabad akarat!* S az ember
hallgatott a csábító szavára s alávetette magát Sátánnak. Az
ember bűnbeesése által, mely az egész nemet a természet-
feletti rendből kiragadta, Sátán tényleg *e világ fejedelme* lőn,

nagyravágása kielégítést talál a babonás tiszteletben, mellyel a bűnös emberiség neki adózik, odaadva magát a *véges természetnek* s a *hazug szabadságeszmének*. Sátán e világ fejedelme lőn, ő aki nem állott meg az igazságban, ő a hazugság atyja, szelleme él a világban, csábítása által az Isten országával szembe állította az *önelégyült dacnak* országát. Uralma megvalósul a *hitetlenség*, a *babona*, az *erkölcsetelenség* által, a *világi hatalom* által, mely Sátán szellemétől eltelve Istenről és Isten uralmáról mit sem akar tudni s egyedül akar e világon uralkodni. Azért mondja szent Pál apostol: vegyétek fel az Isten fegyverzetét, hogy megállhassatok az ördög hatalma ellen, mert nemcsak a hús és vér ellen kell küzdenünk, hanem a *világ hatalmasai* ellen, a sötétség országában a *gonosz szellem* ellen. E világ módja szerint abban a szellemben, mely a hitetlenség fiaiban működik, jártunk egykor mindnyájan, mondja az apostol, bűneinkben, a testi vágyak akaratát teljesítve s természettől a *harag fiai* voltunk, de Isten, a nagy irgalmasságú, az ő nagy szeretetéből, mellyel bennünket, akik meg voltunk halva bűneinkben, életre keltett Krisztusban, akinek kegyelme által megváltattunk s feltámadtunk s az égbe helyezettünk Krisztus Jézusban. Mert *kegyelemből lettetek megváltva* a hit által, nem magatoktól, mert Isten adománya, mert az ő teremtménye vagyunk, Krisztus Jézusban *jó cselekedetekre* teremtve, melyeket Isten előkészített, hogy azokban járjunk. Az evangélium csak a *hitetlen* előtt van elfátyolozva, akiknek szívét e világ fejedelme elvakítja, hogy ne világítson nekik az evangélium világossága, a *Krisztus dicsősége*, ki az Atyának képmása.

Sátán e világ fejedelme, Krisztus azonban nem e világból való, azért gyűlöli őt a világ. És mert tanítványait is kiválasztá e világból, azért gyűlöli a világ az Úr tanítványait is. Azért írja szent János apostol: *Ne szeressétek a világot* sem ami e világból való. Aki e világot szereti, nincs az Atyának szeretete ő benne. Mert mindaz, ami e világból való, az a testnek kívánsága, a szemek kívánsága, az élet kevélysége, ami nem az Atyától, hanem a világból való. És a világ elműlik minden gyönyörével, de aki az Atyának akaratát teszi, az örökké megmarad.

Ne szeressétek a világot, mondja az apostol. Krisztus

ellenben azt mondja: e parancsolatot adom nektek, hogy szeressétek egymást. Nem ellenmondás-e ez? Hát a világ nem az emberek összessége-e, hogy lehet hát az egészet megvetni és gyűlölni és mégis mindenegyet szeretni? hogy lehet egyesíteni a világ megvetését s felebarátunk szeretetét, miután a világ azokból áll, akik a mi felebarátaink? hol végződik a világ s kezdődik a felebarát? ezek olyan kérdések kedves hallgatóim, amelyek felett nem lehet elsiklani. *Nem szabad mindenütt a Sátánt keresni.* A természet és a malaszt benső összefüggésben állnak s a világ arra van hivatva, hogy az *isteninek* hordozója s közvetítője legyen. Erre van hivatva és képes is erre. S a *világi viszonyok* ápolása benső értékkel bír a vallás számára, ha nem is szolgál közvetlenül szellemi célokra. A világi feladatokat bensőleg értékesíteni kell s az *Isten országába* besorozni. Az emberi munka minden irányának és formájának ha még oly világinak tetszik is, meg kell adni a magasabb isteni megszentelést, *a világnak a természetfölötti igazságok által való átszellemülése, ez az igazi kereszténység és az igazi katolicizmus.*

Nem az emberek összessége képezi tehát azt a világot, mely Krisztussal szemben áll, hanem az emberek egyesülése az *Istenről való megfeledezésben.* A társadalom Istentől van, nem lehet tehát magában véve rossz. Lehet az ember a társadalomban, a nagyvilágban, a királyi palotákban is szent. Hát Magyarország első királya nem szent István volt-e? hát a hős hadverő, nem szent László volt-e? nem szólok a szépséges királyleányról, árpádházi boldog Margitról, mert ő az udvart elhagyta s kolostorba lépett, csak a királyaszszonyt említem, kinek kezében a kenyér rózsákká változott s neve édes-búsan hangzik a magyarnak, kivált e nehéz időkben, magyarországi szent Erzsébet. Igen, kedves hallgatóim, *a világban is lehet szentté lenni.*

De ha két ember bármilyen célra egyesülve *elfelejtkezik Istentől,* ez a világ, melynek szelleme a Krisztus szellemével ellentétes, ennek a világnak fejedelme *Sátán,* a hazugság atyja. Krisztus ellenben az út, az igazság, az élet. *Ne szeressétek a világot, melyben Istent elfelejtik,* mert minden ami az Istentől megfeledezett világból való, az a test kívánsága, a szemek kívánsága, az élet kevélysége. Ti azonban *szeressétek egymást,* ez a ti atyátok parancsolata. Tegyétek

a világ önző szeretete helyébe a *felebaráti* szeretetet, a világ kevélysége helyébe az *alázatot*, a világ hazugsága helyébe az *igazságot*. Mert elmúlik a világ minden gyönyöreivel, de aki az Isten akaratát cselekszi, az megmarad mindörökre.

Igen, kedves hallgatóm, *elmúlik a világ minden gyönyöreivel*, erre emlékezzünk e szent nagybőjtjű időben, erre emlékeztet az egyház szertartása mellyel a nagybőjtöt bevezeti, mikor hamvazó szerdán a szent kereszt jelét hamuval írja homlokunkra: *memento homo quia pulvis es et in pulverem reverteris*, emlékezz ember, hogy porból lettél és porrá leszel. Azért *térjetek Istenhez* teljes szívetekből bőjtöléssel, mondja Joel próféta, *tépjétek össze szíveiteket*, ne ruháitokat s *térjetek meg* Uratok Istenetekhez, mert jó ő és irgalmas, türelmes és nagy irgalmasságú s legyőzi a gonoszt. S maga az Üdvözítő mondja tanítványainak: *ha bőjtöltök*, ne legyetek szomorúak, mint a *farizeusok*, akik azt akarják, hogy az emberek lássák, hogy ők bőjtölnek; te azonban ha bőjtölsz csak mosd meg arcodat s fésüld meg hajadat, hogy ne az emberek lássák hogy bőjtölsz, hanem a te Atyád lássa azt aki elrejtve van s a te Atyád aki elrejtve látja ezt, meg fog jutalmazni érte.

Valóban, kedves hallgatóm, nem az az Isten kívánsága szerint való bőjt, ha az ember naphosszat sanyargatja magát, szőrruhába öltözik, hamut hint fejére, de emellett veszeke-dést s civódást keres, hanem az az Istennek tetsző bőjt, mondja a nagy próféta *Izajás*: megoldani a gonoszság köte-lékét, feloldani az elnyomás bilincseit, felszabadítani az elnyomottakat. *Törj az éhezőnek kenyeredből*, szegényeket s hajléktalanokat vezess házádba. Meztelent ha látsz ruházd fel és ne kényeztesd testedet. Akkor fog felragyogni világosságod mint a hajnal, ha odaadtad az éhezőnek amire magad vágyódtál s a gondterhelt lelket megnyihited, akkor a sötétségben világosság gyűl számodra s az éj homálya nappalra változik. S nyugalmat ad neked az Úr mindörökké s eltölti lelkedet fényességgel. Akkor lesz a bőjt *kegyelemteljes idő*, az üdvnek ideje, Isten meg fog hallgatni s megsegíteni. Add Uram híveidnek a kegyelmet, hogy illő ájtatossággal tartsuk meg a nagybőjtöt s zavartalanul fejezzük azt be, támogass bennünket, hogy amit testileg betartunk, *tiszta szív-ből* tegyük, hogy egyedül *téged imádjunk* s egyedül *neked*

szolgáljunk, a te szent Fiad, Jézus Krisztus által, ki Veled és a Szentlélekkel él és uralkodik mindörökké amen.

V. A HEGYI BESZÉD.

A 8 BOLDOGSÁG.

Kevéssel azután, hogy Jézus legyőzve a kísértést, visszatér a pusztából, következik be Keresztelő szent János elfogatása.

Keresztelő szent János a Jordán partján hirdette: az Isten országa elközelgett. És a népek özönlöttek hozzá, hogy bensőleg megrendülve készüljenek az Isten országára. És János megkeresztelte őket, de mindenek tekintetét arra irányította aki *Eljövendő*.

Ekkor lép közbe az államhatalom s ártalmatlanná teszi az alkalmatlan keresztelőt.

Most jön Jézus Galileába és hirdeti: az idők telje elérkezett, az Isten országa elközelgett, térjetek meg s higgyetek az evangéliumnak.

Ugyanazt hirdeti, mint Keresztelő szent János, csak a fenyegető ítélet viharterhes levegőjéből a közel *Megváltás* napsütéses világításába állítva. Jézus másképp lép fel, mint előhírnöke. Nem mint aszkétikus bűnbánathirdető, akinek az emberek bevallják bűneiket s ő a keresztség által jelképesen megtisztítja őket, hanem mint *Izrael vigasza*. János a nagybőjtöt hirdeti előkészületül az Isten napjának eljöveteleire, a pusztában kiáltó szava, aki az utat készíti az Eljövendő számára, Jézus személyében megjelent az aki Eljövendő volt: új élet megváltó és üdvözítő ereje áradt belőle és a népek özönlöttek hozzá, szívükben és ajkukon a kérdéssel: *mit tegyünk?* miben áll az *újjászületés* új emberré, Isten gyermekévé?

Erre adja meg a feleletet a *hegyi beszéd*.

Látván Jézus a sereget, felmène a hegyre s miután leült, hozzá járulának az ő tanítványai és megnyitván száját,

tanítá őket, mondván: *boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa.*

Mint mikor a nap áttör a felhőkön, úgy világíthatott be e szó a megrendült szívekbe.

Követelmény helyett boldogság, tilalom helyett ígéret, a legnagyobbak, az üdvnek, a boldogságnak ígérete! Már eddig is kötelességekkel terhelten álltak előtte, készen hogy új terhet vegyenek magukra, ő pedig felemeli őket az isteni élet magaslatára. Eddig a próféták mind csak követelményekkel léptek fel, ő pedig leveszi vállukról a mult terheit és a jövő nyomását, beállítja őket a boldogságba, melyre vágytak. Boldogok a lelki szegények mert övék a mennyek országa!

A *lelki szegények*, akik lelkükben szegénynek érzik magukat, akik lelkükben szükségét szenvednek, lelkileg *kielégítetlennek* érzik magukat. Szent Lukács evangéliumában a szöveg így szól: boldogok ti szegények, mert tietek az Isten országa, de jaj nektek gazdagok mert meg vagyon a ti vigasztalástok! Természetesen a gazdagok nem ismerték a szükség érzetét s nem érdekelte őket a dolgok újjászülése, mert a fennálló renddel meg voltak elégedve; de Krisztus számára nem az emberek külső körülményei a fontosak, hanem a lelki adottság, tehát szubjektív értelemben mondja boldognak a szegényeket: boldogok a *lelki szegények*, akik magukat lelkükben szegénynek érzik.

Kinek szól ez manap? azoknak, akik ma is *ebben a lelki állapotban* vannak. Aki életének ürességét, felületességét, hiúságát, szegénységét átérzi, mindabban, amije van s amit csinál, magát *kielégítetlennek* érzi, mind a földi javak és eszmények közt valami más után érez *lelki szükségét*, átérzi a távolságot rendeltetésének céljától, az *istenkeresők*, akiknek a vágy igazság és szabadság, valóban emberi, emberhez méltó lét után nyugtot nem hagy: *boldogok a lelki szegények.*

Ezeknek ellentétei a *kielégült* lelkek, az önteltek, a felfuvalkodottak abban a tudatban, hogy mily sokra vitték, akik azt hiszik, hogy megtalálták s birtokában vannak annak, ami őket kielégíti: vagyon, hatalom, élvezet, tekintély, politikai meggyőződés, irodalmi siker, vallási orthodoxia: nem ezeket mondja Krisztus boldognak, boldogok a lelki szegények, akik elégtelenségüket átérzik, *természetfölötti élet* után

vágyódnak s azt keresik: ezeké a mennyek országa. Ezt nem értik át azok, akiket az, amijük van és amik, kielégít: aki a *látszatban* boldogságát találja, annak nincs érzéke az igazi *valóság* iránt, nincs érzéke az *Isten országa* iránt. Csak aki lelke mélyében átérzi, hogy: *hiúságok hiúsága* és minden csak hiúság, annak van érzéke az Isten országa iránt. Csak aki keresi, az találja meg az Isten országát, maradjunk azért mindig keresők, hogy megtaláljuk az Isten országát: *keressétek előbb az Isten országát*, a többi majd megadatik nektek.

Boldogok a szelídek mert ők bírják a földet. Az *ígéret földjét* bírni: az Isten áldása és a messiási boldogság teljességének elfogadott kifejezése volt: ezt igéri Jézus a szelíden hívők, az Isten akaratában megnyugvóknak, akik épen a jövőendő jók várásában mindig elnyomatást szenvednek, talán nem is szándékosan, hanem önkéntelenül, mint egy természeti erő kényszere alatt. Ha valaki ma a szociális nyomor alatt szenved s annak megoldására programot ad s egyesületet alapít, a nap hőse lesz; de ha a baj mélyére hatol s komolyan orvosolni akarja s azt mondja: nem a viszonyokban van a baj gyökere, hanem az emberekben és lelkületükben, azért nincs igazi megváltó szociális reform a személyiségek reformja nélkül, csak új emberek teremthetnek új viszonyokat, akkor túlzó idealistának tekintik, agyonhallgatják, a közvélemény mérvadó elemei önkéntelenül elnyomják. De a türök *szelídek*, nem fanatikusak, egyoldalúak, korlátoztak, civódók, elkeseredettek, elviselik az ár nyomását mely ellen úsznak, szelíden túrnek mindent, elismerik a jót bárhol találják, azt keresik, hogy kinek van, nem hogy kinek nincs igaza, a romok közt is életértéket és életcsírt keresnek, minden jelenségben az igazságot kutatják s nem nyugosznak, míg azt meg nem találják. Nem a tagadás szellemei, semmit el nem tipornak, mindent felemelni akarnak, nem zsörtölődnek, hanem a kezdetlegest kifejlődésre, a betegest gyógyulásra, a homályost világosságra vezetik, minden életképest felszívnak magukba s azzal saját fejlődésüket táplálják, dolgoznak az igazságon mely az életbe akar lépni. Azért *övék a jövő*, útban vannak s célt fognak érni, bármily valószínűtlennek látszik ez a nyomás mellett, mely alatt állnak, boldogok mert el fogják érni az *ígéret földjét*.

Boldogok akik *sírnak*, mert ők megvigasztaltatnak.

Izrael vigasza: elfogadott jelzője volt a messiási üdvösségnek; akiknek az Üdvözítő ezt a vigaszt ígéri, nem azok, akik múltó kellemetlenségeken sírnak vagy személyes balsorsukat gyászolják, hanem az *Ebed Jahve*, Isten szenvedő szolgája, akiben a próféták a hithű, a nyomorult jelen súlyos nyomása alatt az eljövendő üdvösségre váró népet megtestesítik, *Izrael* gyászoló gyermekei akik *Babylon* vizénél ültek zokogva. E vigasz az igazi segítséget jelenti, mely *megszabadít a gonosztól* mely alatt szenvedünk, sírunk és gyászolunk, a léleknek a *szenvedő emberiség* sorsa felett érzett szívettépő kínjától. Mióta az emberiség tudatosan érez, nyög a lét szenvedései alatt s *megváltás* után kiált: a kereső, a vágyódó lélekben az emberiség sorsa eleven fájdalom, melyet magára vesz és szenved alatta: ezeknek ígéri Krisztus: boldogok akik az *emberiség szenvedését* magukra veszik s személyesen átélik, mert ők *megváltatnak* és megvigasztaltatnak. Ez a szenvedés természetesen minden időben sajátos alakot és színezetet nyer, mi ma másképp érezzük mint azok, akik akkor várták az Isten országát: aki az emberiség *mai állapotát* tartatlannak érzi, az e szenvedést a *mai időnek* megfelelően érzi át, ha tehát Jézus ez alól a *megváltást* ígéri, úgy boldogok vagyunk a reményben, hogy ez emberhez nem méltó állapotok véget fognak érni: boldogok akik az emberiség szenvedését magukra veszik, mert ők megváltatnak és megvigasztaltatnak.

Boldogok akik *éheznek és szomjúhozzák az igazságot*, mert ők megelégtetnek. Sokan lelkesednek nagy célokért s azoknak vágya emészti őket. De saját maguk olyanok maradnak mint voltak, mert tekintetük mindig a távolba néz s saját maguk iránt elvakult: a jövő miatt félreismerik s elhanyagolják személyes jelenük feladatait. Boldogok akik *éheznek az igazságot: önlelkük megváltását* a bűntől s kárhozattól. Az igazság itt vallási fogalom, jelenti azt a lelki állapotot, mely *megfelel a törvénynek*, mely annak a kifejezése amilyennek az embernek lennie kell: boldogok akik *éheznek a megigazulást*, át vannak hatva a tudattól hogy nem olyanok amilyennek lenniök kellene, vágyódnak hivatásuk betöltésére, vágyódnak a megigazulásra: boldogok, mert megelégtetnek és *megigazulnak*.

Boldogok az *irgalmasok* mert ők irgalmat nyernek.

Aki maga is ismeri az éhezést, mást sem tud éhezni látni. Az önelégült ember többnyire keményszívű, de ha magunk is a szenvedés rettenetes nyomása alatt állunk, megesisik a szívünk azon, akit szenvedni látunk s odaadjuk amink van, hogy segítsünk rajta, mert a más szüksége nyomasztóbb mint a magunké: *a tetterős irgalmasság* az élet igazsága után való éhezés szükségképeni kihatása. Jézus nem azt mondja: boldogok a részvétteljesek, a részvét nem elég, *személyes segítség* kell, mert ami nem lesz *cselekedetté*, annak nincs értéke, ami csak *hangulat*, az terméketlen marad. Aki igazán *keresi az Istent*, az nem láthat szükségét anélkül, hogy segítne, amennyire módjában áll *igazán segíteni*, mert elevenen átérzi a mások sorsával való közösségét, *testvérnek* érzi magát, együtt szenved és segít ahol tud, mert aki *másokon* segít, *magán* segít. Aki nem segít azon akit az élet az ő segítségére utal, annak lelke mélyét az istenkeresés még nem indította meg, az lelke mélyén még *egoista*. Aki irgalmasságot gyakorol, az fog irgalmat nyerni, ez a *belső összefüggés* az élet eseményei közt: segítséget teremteni, segítséget nyerni. Amely mértékben irgalmasságot gyakorlunk, fogunk Istentől irgalmat nyerni. Amit mi teszünk, az csak az *Istentől nyert segítségek* kiválasztása, melyek közt legnagyobb az, hogy *képesek* vagyunk irgalmasságra. Ahol a másokkal való összetartozás érzete eleven, ott az *emberi közösség* életerős és termékeny: aki nem csak mint egyén, hanem mint az *emberiség tagja* él, mint ilyen fog boldogulni, mindenkitől él, mert mindenkiért él.

Boldogok a *tisztaszívűek*, mert ők meglátják az Istent. A szív tisztasága itt ellentétben áll a zavaros, hamis, hazug képmutatóval: az *őszinteséget* jelenti, a becsületes, egyenes, egyszerű, gyermekded lelket: *ha nem lesztek miként a gyermekek, nem mentek be a mennyek országába*. Boldogok a tisztaszívűek mert ők *meglátják az Istent*; miként a szem meglátja a testi jelenségeket, úgy fogja a tiszta szív meglátni, megérezni, *átélni* az Istent: a szív tisztaság *a lélek tiszta szeme*, mely meglátja Istent.

Boldogok a *békességesek*, mert Isten fiainak hivatnak. Nem hinném, hogy azt a nyárspolgári jámbor békeszeretetet értené Krisztus, mely hogy mindenkiel békében éljen, mindent békével tűr el, még kevésbbé azokat a kiállhatatlan

békeszerzőket, akik azt hiszik, hogy minden feszült viszonyba bele kell avatkozniok, hanem azokat a *tisztaszívűeket*, akik önkéntelenül békét terjesztenek maguk körül, a lelki egyensúly, a rendíthetetlen nyugalom az élet nyugtalanságai közt, felülemelkedettség minden sorscsapásokon, az igazság álláspontja minden emberrel szemben: ez az igazi lelki béke és ez önkéntelenül rendet, békét teremt mindama viszonyokban, melyekkel érintkezésbe jut, az ilyen *harmónikus lélekből* a kölcsönös megértés ereje, az egyetértés érezhető hatalma árad, mely felülemelkedik minden kicsinyességen, ellentétben és ellenmondáson. Ezek *békét teremtenek* anélkül, hogy beszélnének róla, mert *lényük* megkedvelteti velünk a békeséget, csodálatos mily önkéntelenül rendbe jönnek bonyolult viszonyok az ilyen emberek befolyása alatt. Az *isteni harmónia* működik az ilyen békeszerzők által, az Ő eszközei ök, ezért *Isten fiainak* hivatnak.

Boldogok, akik *üldözést szenvednek* az igazságért, mert övék a mennyek országa. Igen, a békeszerzők üldöztetést szenvednek. A béke melyet Krisztus követői hoznak, a dolgok tulajdonképeni *természetes* rendje, az élet és a lét megváltó igazsága. Épen, mint ilyen, éles ellentétben áll az elfajult emberiség *mesterkelt* rendjével, melynek az igazi béke szeretői *békétleneknek* s veszélyes ábrándozóknak látszanak s épen azért üldözik őket. Boldogok akik az *igazságért* szenvednek üldözést. Akinek saját akarata és támadása, saját ügyetlensége vagy tévedése, nem pedig az igazság hoz üldözést, azt nem lehet boldognak mondani, az sajnálandó. Az nem is igazi üldözés, hanem kritika, elítélés, leleplezés. Az üldözés, melyért Jézus a szenvedőt boldognak mondja, az üldözőnek abból az érzéséből származik, hogy nincs igaza és azért oly szenvedélyes, mert ezt a kínos érzést nem tudja elnyomni. De aki valóban az igazságért szenved üldöztetést, boldog az, mert már övé az Isten országa, hiszen épen azt üldözik benne. Boldogok vagytok midőn szidalmaznak és üldöznek és rágalmaznak benneteket *én érettem*, örvendjétek mert nagy a ti jutalmatok a mennyekben, mert így üldözték a prófétákat is előttem. Amit *Jézusért* szenvedünk, az csak túláradó örömet válthat ki bennünk, mert ez a záloga az Isten országa fejlődésének bennünk. De csak, ha az amivel rágalmaznak, valóban *rágalom*. Mert ha csak azt mond-

ják ellenünk, ami valóban úgy van, ha magatartásunk tényleg nem tiszta forrásból származik, hanem kevélység, szenzáció hajhászás, elkeseredés vagy haszonlesés diktálja, akkor nem minket rágalmaznak, hanem mi hazudunk mikor különcködésünket igazságkeresésnek, istenkeresésnek állítjuk. Csak akik *Jézusért* szenvednek üldözést, azok a boldogok. Előbb úgy mondta: *az igazságért*. A kettő ugyanaz: *Jézus az igazság*. A hegyi beszéd hallgatóinak épúgy mint nekünk Ő az Isten országának a megjelenése, a testté lett Ige, az örök Igazság, az élet forrása. Dogmatikus értelemben épúgy mint kultúrtörténetileg.

Azért úgy világoskodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy *lássák a ti jó cselekedeteiteket* s dicsőítsék az Atyát ki a mennyekben van. Ha minden cselekedetünk-ből azt látják az emberek, hogy Isten működik bennünk, akkor dicsőíteni fogják a mennyei Atyát, ha minket dicsőítenek, akkor az isteni elhomályosult bennünk. Csak ez az út az embereket Istenhez vezetni, ha cselekedetünkben az Isten működését látják. Nem mindenki aki azt mondja nekem: Uram Uram, megy be a mennyek országába, hanem aki az én *Atyám akaratát cselekszi*, ki a mennyekben van. Az Isten országához tartozásunkat az dönti el, hogy valóban Jézust követjük-e, az Isten akaratát teljesítjük-e? Azért aki az én ígéimet hallja *s aszerint cselekszik*, hasonló a bölcs emberhez, aki házát *sziklára* építette, aki pedig hallja az én ígémet *s nem cselekszi*, hasonló az esztelenhez, aki házát *homokon* építette. Ha a Jézus tanításán csak lelkesedünk, de az életbe nem vesszük át, homokra építünk, futóhomokra *s ha ránk szakad a vihar, életünk épülete rombadól*. Akkor aztán az emberek kétségbeesnek *s elvesztik hitüket Istenben*. De aki a Jézus tanítását az életbe viszi át, az házát sziklára építette, *s annak egész élete az Isten kegyelmének a kinyilatkoztatása*.

Mikor Jézus bevégezte beszédét, *álmélkodott a nép* az ő tanításán, mert úgy szólott, mint akinek hatalma van, nem úgy mint az írástudók és farizeusok. Igen, kedves hallgatóim, akit a Krisztus *hegyi beszéde* nem ejt ámulatba, az nem értette azt meg, de aki a hegyi beszédet megértette, az megtalálta az *utat*, az *igazságot* és az *életet* amen.

VI. AZ OLAJFÁK HEGYÉN.

KRISZTUS IMÁJA.

Miután az Úr apostolait az ő *Messias királyságának* felismerésére emelte, — te *Krisztus vagy, az élő Istennek fia*: vallotta Péter — be kellett vezesse őket az ő *főpapi hivatásának* megértésébe is: közvetlenül Péter vallomása után először jövendől *szenvedéseiről*. Attól fogva kezdé Jézus jelenteni tanítványainak, hogy neki Jeruzsálemben kell menni és sokat szenvedni a vénektől és írástudóktól és papi fejedelmektől és megöletni és harmadnapon feltámadni.

De Péter nem tudta összeegyeztetni az Úr kínszenvedését az ő istenségével: *távol legyen tőled Uram — feleli — nem fog ez megtörténni veled!* S megbotránkozik Jézus Péter felfogásán: hátra tőlem, ellenkező! botránkozásul vagy nekem, mert *nem érted azokat amik Istenéi, hanem azokat amik az emberekéi*. Az ő engedelmessége az Atyának akaratára iránt rendíthetlen, de ezt az engedelmességet *nagy önmegtagadással* kell megújítania. Azért maga mellé vevé Pétert és Jakabot és Jánost s felvezeti őket *Tábor* hegyére. Ime ismét egy magas hegytető *Urunk színeváltozásának* színhelye: és színében elváltozék előttük a fénylék orcája mint a nap, ruhái pedig fehérek lőnek mint a hó, s íme megjelenének nekik *Mózes és Illés*, szólván vele, és fényes felhő árnyékozá meg őket s íme szózat a felhőből, mondván: *ez az én kedves fiam kiből nekem kedvem telik, őt hallgassátok*. Megdicsőült alakban, mennyei fényben jelent meg előttük, hogy megerősítse őket hitükben, hogy Krisztus kínszenvedésének nemsokára bekövetkezendő idején az ő isteni küldetéséről tévedésbe ne jöjjenek.

És a kínszenvedés ideje elérkezett. Megtartotta tanítványait az utolsó vacsorát, azután kivezeti őket az *Olajfák* hegyére s ugyanazt a három tanítványt akik a trans-

figuratio tanúi voltak, Pétert és Jakabot és Jánost maga mellé vevén, kezde bánkódni és szomorkodni, akkor mondá nekik: *szomorú az én lelkem mindhalálíg, várakoztatok s virrasszatok velem. S egy kevéssé előbbre menvén, orcájára borula imádkozván és mondván: Atyám, ha lehetséges múlt-jék el e pohár tőlem, mindazonáltal nem amint én akarom hanem amint te. És lőn az ő verejtéke, mint a földre folyó vér csöppei.*

Krisztus tehát *imádkozott*. Kedves hallgatóim, nem természetellenes-e, hogy Krisztus aki tudja magáról, hogy ő az *Isten Fia*, imádkozik az *Atyaistenhez*? Nem, kedves hallgatóim, Krisztus életének kettős körét meg kell különböztetnünk. Valóban *ember* volt ő s mint ilyen, neki is imádnia kellett az Istent. Krisztusnak, mint embernek *lelki szükséglete* volt, hogy lelkét Istenhez emelje. Gyakran olvasuk az evangéliumban, hogy Krisztus imádkozott, egész életét az ima szenteli meg. S mert egy személyben Isten is és ember is, azért most a mennyekben is imádkozik, ő az *örökkévaló főpap* s miként a földön önmagáért imádkozott, úgy most a mennyekben érettünk imádkozik. De a földön is az ő imája *példakép* számunkra. Ha Ő, a bűn nélkül való imádkozik, hogy kell nekünk bűnösöknek imádkoznunk! Ha Ő egész éjjel imádkozott, hogy kell nekünk mindig imádkoznunk! Bizony kedves hallgatóim, imádkozzunk könnyekkel, az angyalok imáinkat Isten trónja elé viszik. Imádkozunk egymásért, írja szent Jakab apostol, hogy üdvözlünk, sokat ér az állhatatos imádság. *Illés* próféta csak olyan ember volt mint mi s imádkozván könyörgött, hogy az eső megszűnjön s íme 3 évig nem esett és ismét imádkozott és az ég esőt adott s a föld megadta termését.

Oh testvéreim, ha valaki közületek vétkezett s valaki őt megtéríti, tudjátok meg, hogy aki imája által megtéríti a bűnöst, megmentette lelkét a haláltól. *Imádkozzunk egymásért, hogy üdvözlünk.*

De az Üdvözítő 3 tanácsot ad: 1. Az ima előtt *készítsd elő lelkedet* s ne kísértsd az Istent. 2. Ima előtt *bocsáss meg az ellened vétetteknek*, hogy a te Atyád is ki a mennyekben van, megbocsássa a te bűneidet. 3. Ha imádkoztok, ne legyetek mint a *farizeusok* akik azért imádkoznak, hogy az emberek *lássák* hogy ők imádkoznak.

A 2 utóbbi tanács értelme oly világos, hogy ahhoz nincs mit hozzátenni. Csak egy szót az imához való előkészületről.

Az *Isten jelenlétébe* kell magunkat helyeznünk. Az Isten mindenütt jelen van, nincs olyan hely a mindenségben, ahol Isten ne volna lényegesen jelen. Miként mindenütt körülvesz bennünket a levegő, úgy Isten is mindig és mindenütt jelen van. Ezt mindnyájan tudjuk, de nem gondolkunk reá. Akarva, nem akarva, mindig az Isten jelenlétében vagyunk, de gondolataink, érzelmeink azok *eltávolodhatnak* Istentől és *közeledhetnek* Istenhez. Ezt kell tehát tennünk mielőtt imádkozni kezdünk, elevenen elképzelnünk s emlékeztetünkbe idézni, hogy most az *Isten jelenlétében* vagyunk, Isten jelenlétében, aki bennünket *teremtett*, aki bennünket *megváltott*, aki bennünket *fenntart* s nekünk a szükséges *malasztot* megadja. Őrá kell gondolnunk, *hálával, szeretettel, vágyódással*. És soha és semmi körülmények közt nem szabad Istentől s az ő jelenlétéről *megfeledkeznünk*. Azt mondja szent Pál apostol: *mindig imádkozunk*. De hát ez *nem lehet*, mert ugyebár más dolgunk is van. De ha sohasem felejtkezünk el az *Isten jelenlétéről*, akkor mindig imádkozunk, akkor is ha *dolgozunk*, akkor is ha *szórakozunk*, csak el ne felejtjük mellette, hogy *Isten ott is jelen van*. Ha így előkészítjük lelkünket az imára, akkor remélhetjük, hogy Isten *meghallgatja* imánkat, mert meg vagyon írva: zörgessetek s megnyitvatik nektek, kérjétek és adatik nektek.

De térjünk vissza az imádkozó Üdvözítőhöz az *Olajfák hegyén*, mert különben azt fogja mondani mint apostolainak: hát nem tudtok egy órát *virrasztani* velem?

Szomorú az ő lelke s egész testében reszket a *halálfélelemtől*. S imádkozik mennyei Atyjához: Atyám, távoztasd el tőlem a kelyhet, de *ne az én akaratom legyen, hanem a te akaratom*.

Hogyan, hát a *Füüisten* akarata más mint az *Atyaistené*? nem, kedves hallgatóim az *Isten akarata egy*. De az Isten Fia valóban *emberré* lett s mint ember, benne is megvan az *önszeretet* hajlama, ezt a *természetes hajlamot* érti Krisztus mikor az ő *akarata*ról beszél ellentétben az *Isten akarata*val. Az emberi akarat az *önfenntartásra* törekszik, az isteni parancs ellenben a Messiástól az *önfeláldozást* kívánja,

egészen a halálig, a *keresztthalál*ig. Krisztus nem követi emberi akaratát, hanem az Isten akaratát, s Isten parancsát, mely számára a *keresztthalált* jelenti, szíve mélyébe írja. De az ő emberségében megmarad az önmegtagadás megerősítése, megmarad az engedelmesség áldozata, de megmarad az ő *áldozati akaratának határozottsága* is, egészen a kereszt-halálig, ebben rejlik épen a Megváltó *érdeme*. Az én ételem, hogy *Annak akaratát tegyem* aki engem küldött s az ő művét végrehajtsam.

Igy kell nekünk is, kedves hívek, Isten akaratában megnyugodnunk. A nagy sorscsapásokban, mikor vigaszt nem találni, akkor mindenki ezt mondja. S mert valóban nem tehetünk egyebet, mi is ezt mondjuk: fiat voluntas tua, Uram, legyen meg a te akaratod. Kedves hívek, ez nem elég. Ezt az Isten akaratában való megnyugvást nem kell csak a nagy sorscsapások idejére tartogatni. Sőt egyáltalán nem helyes kifejezés ez a megnyugvás az Isten akaratában, hanem a saját *szabad akaratunkat kell az Isten akaratával egyesítenünk*, az még méltóbb a szabad emberhez. Az Isten akaratát magunkévá kell tennünk, de mindig és minden körülmények között. Az öröm perceiben is. Örömeinket nem kell mint valami magától értetődőt felfognunk, hanem Isten akaratát kell abban is felismerni s *hálával* fogadni. S mint az örömet, úgy a bánatot is, a kellemetlent, a szenvedést, a *keresztet*. Akkor is, ha a kereszt csekély és könnyű, úgy, hogy azt viselni még nem valami hősi cselekedet: Isten akarata az, hogy én épen *ezt a keresztet* hordjam, az én ételem pedig az, hogy *Atyám akaratát tegyem*, ki a mennyekben van.

Mivel pedig ezt nem tesszük, mert a világ Istent oly gyakran elfelejti, mert az emberek hálátlansága oly nagy, azért kellett az Olajfák hegyén imádkozó Krisztusnak *vért izzadnia*. Mert lelki szemei előtt megjelent mind a hálátlanság, mind a bűn és gonoszság, megjelent előtte annyi sok keresztény hazugsága, fanatizmusa és álszentsége, másrészt a hitetlenek csökönyössége. Látta Krisztus és meggyászolta a keresztények hálátlanságát, e hálátlan nemzedékért haljon ő, az Isten Fia keresztthalált? és *vérrel verejtékezett*. Oh, kedves hívek, *vigasztaljuk meg* a szenvedő Üdvözítőt, egyesítsük lelki küzdelmünket az Ő szenvedésének érdemé-

vel, hogy általa a *mennyei Atyával* egyesüljünk. S imádkozunk, hogy kísértésbe ne vitessünk: Uram Jézus Krisztus, ki az Olajfák hegyén szóval és példáddal *imádkozni* tanítottál, add kegyelmedet, hogy szívünk mélyéből imádkozván, az imának *gyümölcseit* elnyerjük, ki az Atyával s Szentlélekkel egyetemben élsz és uralkodol mindörökkön örökké, amen.

VII. A KÁLVÁRIÁN.

A KERESZTÁLDOZAT.

Az ó-szövetség után az új-szövetség szent hegytetőit is végigjártuk szent elmélkedéseinkben: *Tibidabó* hegyén láttuk, mint győzi le Krisztus a *kísértést*, mely megmutatta neki a világ minden gazdagságát: mindezt neked adom, ha leborulva engem imádasz — felelé neki Jézus: távozz tőlem Sátán, írva vagyon: Uradat Istenedet imádjad s csak neki szolgálj! A 8 *boldogság* hegyén értettük át a *lelki újjászületés* nagy titkát, *Tábor* hegyén tanui voltunk Péterrel, Jánossal és Jakabbal a *transfiguratio*, Urunk színeváltozása nagy csodájának, az *Olajfák* hegyén *vért izzadtunk* vele, ma, *nagypénteken*, megváltásunk napján, felérkeztünk a leg-szentebb hegyre, a *Kálváriára*, hol Krisztus az igazi engesztelő áldozatot, melynek az ó-szövetség áldozatai mind csak előképei voltak, bemutatta s szent keresztje által *megváltotta* a világot.

A Megváltás művének 3-as jelentősége van: 1. *megszabadítás a büntetéstől*, megváltás Sátán szolgasága alól, a halál uralma alól, az Isten szeretetének kinyilatkoztatása által, 2. *elégtétel a bűnért* azáltal, hogy a Megváltó magára vette a büntetést, 3. *újra kiérdeklése az elveszett isteni malasztnak*, a Szentlélek kegyelmének. A Megváltás az isteni és felebaráti szeretet legnagyobb áldozata Isten dicsőségére és a teremtmények Istenben való üdvözítésére. Úgy az Isten dicsőítése, mint a teremtmények számára való kiérdeklése az Istenember önfeláldozását kívánja a Megtestesülés által, mert az áldozat csak abban az állapotban lehet érdemszerző, amelyben nem közvetlenül önmagát jutalmazza meg. Az üdvözültek Isten-dicsőítése az ő üdvösségük, nem érdemszerző, mert az érdem valamely cselekedet által szerzett igény más jóra mint jutalomra: Istent teljes odaadással

szeretni, mikor Jóságát bensőleg élvezzük, nem érdem, mert magától értetődő s önmagában dús jutalom.

Az üdvösség történetének 3 nagy ténye: a *megtestesülés*, a *kereszthalál*, a *feltámadás*, de az a Krisztus, aki emberré lett, kereszthalált halt és feltámadt, az a Szentháromság Egy Isten második személye, az Atyának örökkévaló Fia, aki által minden teremtetett. A természet, a szellem és a malaszt országának központja a *Krisztus*. Krisztus a Jahve igéje, aki szólott Mózesnek és a prófétáknak, Krisztus a Jahve angyala, aki a választott népet vezette s védelmezte, Krisztus a Jahve bölcsesége, aki magát gyermekeinek kinyilatkoztatta. Krisztus állt Mózes lelke előtt, ő indította arra, hogy a Krisztus gyalázatát nagyobb gazdagságnak tartsa, mint Egyptom kincseit, Krisztus a szikla, melyből a vándorló zsidó nép ivott, Krisztus lelke volt a prófétákban, midőn megjövendölik Krisztus szenvedését és dicsőségét, mindez a Krisztus üdvözítő működése a Megtestesülés előtt, az Íge elrejtett megtestesülése a prófétai szózatokban. Az egész ó-szövetségi kinyilatkoztatás *Bethlehembe* és a *Golgótarára* vezet. Az *et verbum caro factum est* és az Íge testté lőn a központja a hitvallásnak. Az Isten Fiának megtestesülése az isteni Felség lealázkodása: a *törvényhozó* alárendeltté, a *főpap* áldozattá, a *pásztor* báránnyá lett, a *Teremtő* egy szűz méhében, a *Lélek* testben, az *Örökkévaló* az időben, a *Bíró*t elítélték, a *halhatatlant* keresztfeszítették, az *élet szerzőjét* eltemették. Az emberré lett Istenfia valóságos és tökéletes ember, nemcsak emberi testet öltött magára, hanem emberi *lelki életet* él. Semmi emberi érzelem, sem szenvedés, sem kísértés, sem gyász, sem öröm nem idegen számára, még az Istentől elhagyottság rettentő érzését is megízlelte.

Szenvedése nemcsak a nagyhétre szorítkozik, Krisztus egész élete kereszt és vértanúság, de a Megváltó szenvedése tetőpontját a *Kálvárián* éri el. Krisztus keresztje és szenvedése a *modern gondolkodás* számára nem kisebb nehézség, mint az apostoli idők zsidai és görögjei számára volt. Persze hogy az, ha Krisztus áldozati halálát a haragvó Istennek az időben való kiengesztelése gyanánt fogják fel, ami összeegyeztethetlen az Isten örökkévalóságában és végtelenségében való hittel. Nem, a Krisztus keresztje csak történelmi kinyilatkoz-

tatása az ő örök szeretete, áldozata és engedelmissége cselekedetének. A *Báránny a világ kezdetétől leöletett*. A mennyei oltáron az örök Krisztus áldozza fel magát mennyei Atyjának, a *Kálvária* áldozata csak kinyilatkoztatása az örök isteni áldozat és szeretet cselekedetének; a *titok*, mely öröktől fogva elrejtve volt, a keresztre feszített Krisztus által lesz nyilvánvaló. Krisztus halála a *megváltás* Sátán hatalma alól, *elégítél* a megsértett isteni igazságnak, *megengesztelése* az Isten haragjának. Semmi emberi logika nem formulázhatja e titkot, csak az alázatos imádás értheti át: *oh Crux, ave, spes unica*, üdvözlégy szent kereszt, egyetlen reményünk!

S mikor Longinus lándzsája átdöfi Jézus szívét, *continuo exivit sanguis et aqua*, vér és víz folyt ki Jézus szentséges szívéből: a *keresztség* és az *Oltáriszentség* jelképe ez. A szentségek a Krisztus áldozati halálának kifolyása, ezek közvetítik érzékelhető módon Krisztus malasztját. A szentségeket ugyan emberek szolgáltatják ki, de a szentség hatása független a kiszolgáltató tulajdonságaitól, mert a szentségi malaszt tulajdonképeni kiszolgáltatója egyedül Krisztus. Krisztus mossa le a megkeresztelt lelkéről az eredendő bűnt s teszi a megkereszteltet az ő mystikus testének, az egyháznak tagjává; Krisztus erősíti meg a megbérmáltat, hogy hitét állhatatosan vallja s aszerint éljen; Krisztus bocsátja meg a gyóntatótól feloldozottnak bűneit; Krisztus adja a felszenteltnek a papi hatalmat; Krisztus gyógyítja meg a betegnek lelkét s ha üdvösségére válik, testét is az utolsó kenet szentségében; Krisztus szenteli meg a házasságot Krisztus és az egyház mystikus összeköttetése képmásául. Mind e szentségekben Ő működik, ő van jelen isteni erejével és szeretetével.

De valóságos jelenlétének legszentebb s legbensőbb záloga az *Oltáriszentség*. Kenyér és bor színében, attól kezdve, hogy a miséző pap azok felett Krisztus szavait: *ez az én testem, ez az én vérem*, kimondta, valósággal és lényegesen az Úr Jézus Krisztus van jelen. A *Megtestesülés*, a *Feltámadás*, a *Megdicsőülés* csodája megy végbe, az Örökkévaló Isten leszáll a mennyből kenyér és bor színébe, az Ő igéjének ereje által a kenyér és bor átlényegül Krisztus testévé és vérévé: csak aki az Isten Fiának megtestesülését s feltámadását hiszi, az hiheti az *átlényegülés* csodáját,

Krisztusnak az Oltáriszentségben *valóságos jelenlétét*. Es fordítva: aki alázatos imádattal borul le az Oltáriszentségben valósággal jelenlevő Isten Fia előtt, az érti át a Megtestesülést és a Feltámadás isteni titkát. De a Krisztus áldozati halálának nagy titkát is az Oltáriszentség állítja elénk: *valahányszor eszitek e kenyeret s isszátok e kelyhet, az Űr halálát hirdetitek*, nem pusztá szavakkal, hanem a keresztdózat drámai megjelenítésével. Az isteni önfeláldozást, mely *öröktől fogva* ment végbe az Istenség ölében s *nagypénteken* a Kálvária keresztién, ezt állítja elénk mindennap a *szentmise-áldozat*. Míg a világ forog, áll az imádkozó egyház szeme előtt a Megváltó szent keresztié, mint élő *intelem* bűnbánatra, mint a bűnök bocsánatának vigasztaló *biztosítóka*, mint *felszólítás* áldozatra és vértanúságra!

Ahol a Krisztus keresztiének titkát hiszik és imádják, ott átértik az Űr Jézusnak az ő *egyházában* való állandó szenvedését is: mikor Oroszországban, Mexikóban, Spanyolországban az egyházat üldözik, az mind a *Krisztus szenvedésének folytatása*. S miként az egész egyházban, úgy szenved tovább Krisztus minden szenvedő, segélyreszoruló emberben. Az Istenfiának megtestesülése, megalázkodása folytatódik mind a szegényekben, betegekben, éhezőkben, mezítelenekben, hajléktalanokban, mindezekben Krisztus hajol le dicsőségéből a mélységbe. Mert a mennyekben nagyon magasán van, oda fel nem hághatunk, de nagyon közel van hozzánk itt a földön: hajoljunk le a szegényekhez és megtaláljuk bennük Krisztust. A keresztény szeretet mély értelme az, hogy Krisztust megtaláljuk legkisebb testvéreinkben: *amit egynek legkisebb testvéreim közül tettetek, nekem tettétek!*

Igy él és működik szünetlenül a katolikus egyház dogmájában Krisztus, a *tökéletes Isten és tökéletes ember*, Jézus Krisztus, tegnap és ma és mindörökké, amen.

HUSVÉT.

Jézus feltámadása kezdettől fogva összeforrt a kereszténység hitével és pedig mint isteni igazságának bizonyítéka. A Jézus feltámadásában való hit adta az apostoli kereszténységnek a hitvallás bátorságát és az ellenállás erejét a létjogosultságáért való nehéz küzdelemben. Jézus feltámadása oly lényegileg függ össze az apostoli őskereszténységgel, hogy az apostolok tanítása kifejezetten a *Megfeszített feltámadásának a hirdetése*. Ez a tény fejeződik ki abban a jelentőségben, melyet a *husvét* ünnepe a kereszténységben kezdettől fogva nyert s mai napig megőrizett.

Ez a tény kétségtelen. Miben is állott volna a hitvallás, melyet az egész világnak hirdetni az apostolok magukat hivatva és kötelezve érezték, ha nem a Jézus feltámadásában. Mindenesetre Jézus vezetésével hirdették az *Isten országának* eljövetelét, de ezt abban a reményben tették, mely őket Jézushoz s a messiási Istenországához fűzte, Jézus keresztfeszítésével tehát, ha ez maradt volna az utolsó döntő tény, az Isten országának hirdetése lehetetlenné lett volna úgy a tanítványok mint a nép számára. Hiszen az Istenországának minden reménysége Jézushoz fűződött, őt pedig kivégzése a látható világból eltávolította, az Istenországának, mint örömhírnek hirdetése tehát a tanítványok számára lehetetlenné lett s csak a Feltámadás által lett ismét lehetséges. A Feltámadás hirdetésével kapcsolatban az Isten országának hirdetése ismét *örömhír* lett.

A tényt, hogy az apostolok tanítása csak a Jézus feltámadásának alapján volt lehetséges s azért annak tartalma Jézusnak halottaiból feltámadása volt, az *apostolok cselekedetei* bizonyítják. Hogy az apostolok az őskeresztény evangélium hirdetéséhez benső erőt s felkenetést nyerjenek, meg kellett szabadulniok nemzeti, világi, politikai reményeiktől s felemelkedniök a Jézus Istenországának szellemi, erkölcsi

természetéhez. Ez volt a *Pünkösd* ünnepének nagy eredménye, de előfeltétele volt a Jézus feltámadása. Mert a messiási Istenországról volt szó, melyet Jézus, a megdicsőült, az Isten jobbjára ült Megváltó fog a földön megvalósítani. Teljes bizonyossággal tudja meg Izrael egész háza — hirdeti szent Péter pünkösd ünnepén, — hogy *Urrá és Krisztussá tette Isten azt a Jézust*, akit ti megfeszítettetek. A főtanács előtt pedig: a mi atyáink Istene *feltámasztotta Jézust* kit ti megöltetek a fára függesztvén, azt fejedelemül és *Üdvözítőül magasztalta fel Isten* az ő jobbjával, hogy Izraelnek bűnbánatot adjon és bűnbocsánatot. Szent Pál pedig az antiochiai zsinagógában a feltámadásra vonatkoztatja a zsoltár szavait: *filius meus es tu, ego hodie genui te*, fiam vagy te, ma szültelek téged.

Óriási a változás melyen a tanítványok pünkösd ünnepén keresztülmenniük s azt a vigasztaló Szentlélek eljövele eszközölte. A kereszténység lényege, amint azt az apostolok első prédikációi hirdetik: *az újjászületés Szentlélekből*. A tanítványok felismerik kötelességüket: ezt hirdetni életükben, ezt tanusítani halálukkal. Meg voltak győződve, hogy nekik kell a messiási Istenországát terjeszteniök, Jézus művét bevégezniök. Ez pedig érthetetlen volna, ha Jézus keresztfeszítésével reményeik összeomlottak. Az a reményük pedig, hogy Jézus nemsokára mennyei dicsőségben fog újra előnni, csak a *feltámadáson* alapulhatott. Pünkösdkor értik át az apostolok, hogy az Istenországának kegyelem ajándéka maga a Szentlélek s hogy Jézus egész életcélja, működése és szenvedése erre irányul, most értik át, hogy Jézus valósággal az *élő Megváltó*, most kezdik hirdetni, hogy *Jézus feltámadott*: így lesz a *pünkösd a husvét nagy bizonyítéka*! A názárethi Jézus Krisztus nevében gyógyítja meg Péter a jeruzsálemi templom kapujában az inaszakadtat és a főtanács előtt kérdőre vonatván: micsoda hatalommal, kinek a nevében cselekedtétetek ezt? felelé nekik: a názárethi Jézus Krisztus nevében, akit ti megfeszítettetek, kit az Isten *feltámasztott halottaiból*. A feltámadt Krisztusban való hit adta neki a csodatévő hatalmat: *a Jézus nevében való csodatétel a Jézus feltámadásának a bizonyítéka*. És az apostolok miután a főtanács által megverettek, örvendeznek, mivelhogy méltók lettek Jézus nevéért gyalázatot szen-

vedni. S egy nap sem szüntek meg tanítani és hirdetni a Krisztus Jézust.

A feltámadt Krisztus minden megjelenése érthetőbbé teszi a tanítványok előtt az Istenországának titkát: a kereszthalál által teremtett új helyzetben a Feltámadott minden szavával felmerül a tanítványok lelkében mindaz, amit Jézustól életében hallottak, aminek egész jelentőségét és horderejét most értik át. A feltámadt Krisztus tanításából értik át, hogy az *Istenországa* nem politikai világuralom, hanem minden gonosz és ördögi hatalom legyőzése az *igazság és jószág* erejével, mely Jézusból, az ő tanításából, az ő csodáiból áradt. Ennek átértése kötelezte őket, hogy Mesterük művét folytassák abban a biztos reményben, hogy Jézus szelleme miként e *kötelességet* tudatukra hozta, az *erőt* is megadja hozzá: és megjelenék a letelepedett 11-nek és mondá nekik: elmenvén az egész világra, *hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek*, aki hiszen és megkeresztelkedik, üdvözül, aki pedig nem hiszen, elkárhozik; azokat pedig, akik hisznek, ezek a *jelek* követik: az én nevében ördögöket űznek ki, új nyelveken szólnak, kígyókat vesznek fel s ha valami halálost isznak, nem árt nekik, a betegekre kezeiket teszik s meggyógyulnak.

Emmauszban értik át a tanítványok, amint azt holnap fogjuk hallani, hogy a Messiásnak a prófétai jövendölés szerint a *kinszenvedés és kereszthalál* által kellett az Isten dicsőségébe bemennie: ebben áll az *Istenországa* annak feje s példaképe számára; az emberiség számára a messiási példaképpel való életközösségben s az ő szenvedésének és győzelmének, igéjének és szeretetének *titokzatos vacsoráján* való részvételben. *Bűnbocsánat és újjászületés Szentlélekből* az Istenországának ajándéka, ezt kell hozzák a tanítványok minden nemzeteknek Jézus nevében, mint a messiási jövendölés betöltését s az ő tanításának és szenvedésének gyümölcsét.

A Messiás szenvedése és kereszthalála szükségességének megértésébe vezeti be a feltámadt Krisztus tanítványait, hogy lélekben résztvegyenek az ő feltámadásában. Hiszen még *Galileában* mondta nekik, hogy az Emberfiának a bűnös emberek kezeibe kell adatnia s felfeszítettetnie s harmadnapon feltámadnia, de akkor nem értették meg, most a fel-

támadás világosságában átértik. És most azt is átértik, hogy Jézus maga az Istenországának vacsorája: és megnyílnak szemeik és megismerék őt a kenyérszegésben. Akkor megnyitá elméjüket, hogy értsék az írásokat és mondá nekik, hogy így vagyon megírva s így kellett a Krisztusnak szenvednie s feltámadnia harmadnapon és hirdetni az ő nevében a megtérést s a bűnök bocsánatát minden nemzetek között, elkezdvén Jeruzsálemtől.

Az Istenországa nem Dávid trónjának felállítása politikai világuralomra, hanem *bűnbocsánat s eltöltetés Szentlélekkel*. És kérdék őt mondván: Uram vajon ez időben állítod vissza Izrael országát? Mondá pedig nekik: *nem tartozik hozzátok tudni az időket, melyeket az Atya önhatalmában rendelt el, hanem venni fogjátok erejét a felülről rátok jövő Szentléleknek s tanuim lesztek Jeruzsálemben s egész Judeában s Samariában s mind a föld végéig. Ez az apostolok hivatása: Istentől küldetés mind a nemzeteknek a bűntől való szabadulást s a Szentlélekből való ujjászületést hirdetni. Ebben áll az Istenországa, Jézus bevégezte művét, a tanítványokra vár, hogy az ő életének, tanításának, szenvedésének gyümölcsét vigyék az emberiségnek. Minden hatalom nekem adatott égen és földön, mondja mennybemene tele előtt, elmenvén tehát tanítsatok minden nemzeteket megkeresztelvén őket az Atyának és Fiúnak s Szentléleknek nevében, tanítván őket megtartani mind amiket parancsoltam nektek s ime én veletek vagyok a világ végezetéig: Krisztus e végzavai eszközölték, hogy a tanítványok hivatásukat, kötelességnek és erőnek ismerték fel Szentlélekben. E hivatás tartalma az Istenországa, az Atya Fiú és Szentlélek Isten megismerésében áll, az ő számára, ő általa s ő belőle való ujjászületésben, az Istenhez való hasonlatosságban. Ezt a feladatot teljesíti az egyház és a feltámadt Krisztus övéivel van az idők végezetéig. Ezt a lényegét az Istenországának ismerték fel az apostolok, mert a Szentlélek emlékeztette őket mindarra, amit Krisztus mondott nekik.*

Mária Magdolnát meginti a feltámadt Krisztus, hogy a vele való életközösséget ne külső érintkezésben keresse, hanem lélekben és igazságban. Ő kell megvigye a tanítványoknak a hírt, hogy abból azokkal együtt az Istenországának titkát megértse. *Felmegyék az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az*

én Istenemhez és a ti Istenetekhez. Abban áll az Istenorszá-
gának üdve, hogy az embernek az Istenhez való életirányt
adja. A valláserkölcsi tökéletesedés a lelket kiemeli a világ-
gal való összefüggésből s felemeli az Istennel való életközös-
ségbe. A feltámadt Krisztus nem tér vissza a világba, életé-
nek dicsőségét nem a világban keresi, hanem Istennél: a ta-
gok fejüket kell kövessék, a tanítványok Mesterüket: az Isten-
országának lényege nem világi uralomban áll, hanem az *Atya-
isten felé irányulásban.* Mikor pedig tanítványainak megjele-
nik mondá nekik: *békesség nektek! miként engem küldött az*
Atya, úgy küldelek titeket. Vegyétek a Szentlelket, akinek
megbocsájtjátok bűneit, megbocsáttatik annak, akinek meg-
tartjátok, megtartatik annak. Az Isten országa megszabadi-
tás a bűntől a Szentlélek ereje által. Az Isten lelke *Jóság és*
Szeretet, a gonosztól való megváltást és a jóval való eltölte-
tést akarja és eszközli és az üdvözítő akarat nem ismer kor-
látokat. De az Isten lelke épúgy *szentség és igazság,* azért a
jót követeli és tökéletességre kötelez, az Istenországának első
követelménye: *tartsatok bűnbánatot és higgyetek az evangé-*
liumnak! Az Atyának jósága nem a gonoszság és gyöngeség
iránti *elnézés,* hanem annak *orvoslása: a bűnbánónak meg-*
bocsáttatnak bűnei, a megátalkodottnak megtartatnak. Azért
Jézus a hegyi beszédben a legmagasb *tökéletességet* predi-
kálja, de minden a gonosztól veszélyeztetett iránt *irgalommal*
van: a szent *szigor* szelleme egyrészt, másrészt *irgalmas jó-*
ság mindenki iránt aki a rosszat mint rosszat felismeri. Ebben
áll az *Istenországa,* amint azt Jézus hozta életben és halál-
ban: az örökség melyet tanítványaira hagy, a *küldetés* az ő
művének folytatására és a Szentlélekkel való *felkenetés.*

Az Istenországának vacsorája Jézusnak az *élet kenyé-*
rének vétele. Nem csak földi kenyérből él az ember, hanem
minden szóból, mely Isten szájából jő. Az *önfeláldozás,* mely
által Jézus az Istenember, az emberiség számára az *élet kenyere*
lőn, kell, hogy továbbtartson a tanítványokban s különösen
Péter főpásztori hivatalában: akkor az Istenországa itt van a föl-
dön, ha a Messiás látható dicsőségben nincs is itt, itt van a
lelkekhez való szeretetben, mely a nyáját az igazság és a
kegyelem legelőjére vezeti isteni élettáplálékra. Az Isten-
országa s alapítója itt van, akár vértanúságra vezet a Gond-
viselés, akár azt akarja, hogy az ember mint kötelességtudó

hű szolga türelemben kitartson, míg eljő az Úr. Nem a külső a döntő, csak a belső a fontos: hogy minden erőnkkel *Istenéi* legyünk. Ez az Istenországának titka, mely az *Istennel örök boldogságban való egyesülésre* vezessen. A feltámadt Krisztus szavaiban a Mester személyével együtt az Istenországról szóló előbbi tanítása is, melyet akkor meg nem értettek, feltámadt a tanítványok lelkében, amen.

TARTALOM.

I. Hóreb hegyén	
Az Isten fogalma	3
II. Sinai hegyén	
A 10 parancsolat	9
III. Karmel hegyén	
A próféták	14
IV. Tíbidabo hegyén	
A kísértés	20
V. A hegyi beszéd	
A 8 boldogság	27
VI. Az Olajfák hegyén	
Krisztus imája	34
VII. A Kálvárián	
A keresztáldozat	39
Húsvét	43

**UGYAN E SZERZŐTŐL MEGJELENT ÉS A
SZENT ISTVÁN TÁRSULAT, VALAMINT A
KORDA R. T. KÖNYVKERESKEDÉSBEN KAPHATÓ:**

Egyházjog I. k. Szertartásjog	P 3.—
„ II. k. Szentségi jog	„ 3.—
A Visitatio liminum	„—50
Az egyházmegye látogatása	„—50
Jus matrimoniale	„—50
A szenttéavatás	„ 1.—
Lelkipásztorok jegyzőkönyve	„ 1.40
Áttérők katekizmusa	„ 1.—
Savonarola elmélkedései	„—84
A kath. házasságjog	„16.—
Házassági kis káté	„—60
Az egyház és állam közti viszony	„ 4.—
A bölcsőtől a sírig (Imakönyv)	„ 2.—
Zugligeti prédikációk	„ 5.—
